

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την έννοια του επηρεασμού του εμπορίου των άρθρων 81 και 82 της Συνθήκης

(2004/C 101/07)

(Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ)

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Τα άρθρα 81 και 82 της Συνθήκης εφαρμόζονται στις οριζόντιες και τις κάθετες συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων και στις πρακτικές τους που «δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών».
2. Κατά την ερμηνεία των άρθρων 81 και 82, τα κοινοτικά δικαστήρια αποσαφήνισαν ήδη σε σημαντικό βαθμό το περιεχόμενο και το πεδίο εφαρμογής της έννοιας του επηρεασμού του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών.
3. Οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές παρουσιάζουν τις αρχές που ανέπτυξαν τα κοινοτικά δικαστήρια κατά την ερμηνεία της έννοιας του επηρεασμού του εμπορίου των άρθρων 81 και 82. Διατυπώνουν επίσης έναν κανόνα που διευκρινίζει πότε δεν είναι γενικά πιθανό ότι οι συμφωνίες δεν μπορούν να επηρεάσουν αισθητά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών (κανόνας του μη αισθητού επηρεασμού του εμπορίου ή κανόνας ΜΑΕΕ). Δεν αποσκοπούν να είναι εξαντλητικές, αλλά να παρουσιάσουν τη μεθοδολογία για την εφαρμογή της έννοιας του επηρεασμού του εμπορίου και να παράσχουν κατευθύνσεις για τη χρησιμοποίησή της στις πιο συχνές καταστάσεις. Χωρίς να είναι δεσμευτικές για τα δικαστήρια και τις αρχές των κρατών μελών, οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές αποσκοπούν επίσης να τους παράσχουν κατευθύνσεις για την εφαρμογή της έννοιας του επηρεασμού του εμπορίου των άρθρων 81 και 82.
4. Οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές δεν απαντούν στο ερώτημα του τί συνιστά αισθητό περιορισμό του ανταγωνισμού βάσει του άρθρου 81 παράγραφος 1. Το θέμα αυτό, το οποίο είναι διαφορετικό από εκείνο της ικανότητας των συμφωνιών να επηρεάσουν αισθητά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, εξετάζεται στην ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τις συμφωνίες ήσσονος σημασίας που δεν περιορίζουν αισθητά τον ανταγωνισμό σύμφωνα με το άρθρο 81 παράγραφος 1 της Συνθήκης (!) (κανόνας «de minimis»). Εξάλλου, οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές δεν αποσκοπούν να αποσαφηνίσουν την σχετική με τις κρατικές ενισχύσεις έννοια του επηρεασμού των συναλλαγών μεταξύ κρατών μελών που περιέχεται στο άρθρο 87 παράγραφος 1 της Συνθήκης.
5. Οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές, περιλαμβανομένου του κανόνα του μη αισθητού επηρεασμού του εμπορίου, δεν προδικάζουν την ερμηνεία των άρθρων 81 και 82 από το Δικαστήριο και το Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

2. ΤΟ ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

2.1. Γενικές αρχές

6. Το άρθρο 81 παράγραφος 1 ορίζει ότι «είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά και απαγορεύονται όλες οι συμφωνίες

μεταξύ επιχειρήσεων, όλες οι αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε εναρμονισμένη πρακτική που δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς». Για λόγους απλοΰστευσης, οι όροι «συμφωνίες, αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και εναρμονισμένες πρακτικές» αναφέρονται εφεξής ως «συμφωνίες» .

7. Το άρθρο 82 ορίζει από την πλευρά του ότι «είναι ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά και απαγορεύεται, κατά το μέτρο που δύνανται να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, η καταχρηστική εκμετάλλευση από μία ή περισσότερες επιχειρήσεις της δεσπόζουσας θέσης τους εντός της κοινής αγοράς ή σημαντικού τμήματός της». Στις επόμενες παραγράφους, ο όρος «πρακτικές» αναφέρεται στη συμπεριφορά δεσποζουσών επιχειρήσεων.
8. Το κριτήριο του επηρεασμού του εμπορίου προσδιορίζει επίσης το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3 του κανονισμού (ΔΕΚ) αριθ. 1/2003 για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που ορίζονται στα άρθρα 81 και 82 της Συνθήκης⁽²⁾.
9. Σύμφωνα με το άρθρο 3 παράγραφος 1, οι αρχές ανταγωνισμού και τα δικαστήρια των κρατών μελών οφείλουν να εφαρμόζουν το άρθρο 81 σε συμφωνίες, αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων ή εναρμονισμένες πρακτικές κατά την έννοια του άρθρου 81 παράγραφος 1 της Συνθήκης οι οποίες δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών κατά την έννοια της διάταξης αυτής, όταν εφαρμόζουν την εθνική νομοθεσία ανταγωνισμού στις εν λόγω συμφωνίες, αποφάσεις ή εναρμονισμένες πρακτικές. Όταν οι αρχές ανταγωνισμού και τα δικαστήρια των κρατών μελών εφαρμόζουν την εθνική νομοθεσία ανταγωνισμού σε καταχρηστική πρακτική που απαγορεύεται από το άρθρο 82 της Συνθήκης, οφείλουν να εφαρμόζουν επίσης το άρθρο 82 της Συνθήκης. Το άρθρο 3 παράγραφος 1 υποχρεώνει συνεπώς τις αρχές ανταγωνισμού και τα δικαστήρια των κρατών μελών να εφαρμόζουν επίσης τα άρθρα 81 και 82 όταν εφαρμόζουν την εθνική νομοθεσία περί ανταγωνισμού σε συμφωνίες και καταχρηστικές πρακτικές που δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Αφετέρου, το άρθρο 3 παράγραφος 1 δεν υποχρεώνει τις εθνικές αρχές ανταγωνισμού και τα εθνικά δικαστήρια να εφαρμόζουν την εθνική νομοθεσία περί ανταγωνισμού όταν εφαρμόζουν τα άρθρα 81 και 82 σε συμφωνίες, αποφάσεις και εναρμονισμένες πρακτικές και σε καταχρηστικές πρακτικές που δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Οι αρχές ανταγωνισμού και τα δικαστήρια των κρατών μελών μπορούν στις περιπτώσεις αυτές να εφαρμόζουν τους κοινοτικούς κανόνες ανταγωνισμού σε αυτόνομη βάση.

10. Από το άρθρο 3 παράγραφος 2 προκύπτει ότι η εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας ανταγωνισμού δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την απαγόρευση συμφωνιών, αποφάσεων ενώσεων επιχειρήσεων ή εναρμονισμένων πρακτικών οι οποίες μπορούν να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών αλλά δεν περιορίζουν τον ανταγωνισμό κατά την έννοια του άρθρου 81 παράγραφος 1 της Συνθήκης, ή οι οποίες πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 81 παράγραφος 3 της Συνθήκης ή καλύπτονται από κανονισμό για την εφαρμογή του άρθρου 81 παράγραφος 3 της Συνθήκης. Ωστόσο, τα κράτη μέλη δεν εμποδίζονται από τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1/2003 να θεσπίζουν και να εφαρμόζουν στο έδαφός τους αυστηρότερες εθνικές διατάξεις οι οποίες απαγορεύουν ή επιβάλλουν κυρώσεις σε μονομερή συμπεριφορά στην οποία επιδίδονται επιχειρήσεις.
11. Πρέπει τέλος να αναφερθεί ότι η παράγραφος 3 του άρθρου ορίζει ότι με την επιφύλαξη των γενικών αρχών και λοιπών διατάξεων της κοινοτικής νομοθεσίας, οι παράγραφοι 1 και 2 του άρθρου 3 δεν εφαρμόζονται όταν οι αρχές ανταγωνισμού και τα δικαστήρια των κρατών μελών εφαρμόζουν την εθνική νομοθεσία περί ελέγχου των συγκεντρώσεων, ούτε αποκλείουν την εφαρμογή των διατάξεων της εθνικής νομοθεσίας που επιδιώκουν κατ' εξοχήν στόχο διάφορο του επιδιωκόμενου από τα άρθρα 81 και 82 της Συνθήκης.
12. Το κριτήριο του επηρεασμού του εμπορίου είναι αυτόνομο κριτήριο της κοινοτικής νομοθεσίας το οποίο πρέπει να εκτιμάται χωριστά σε κάθε περίπτωση. Το κριτήριο αυτό οριοθετεί το πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού (3). Πράγματι, το κοινοτικό δικαιο του ανταγωνισμού δεν εφαρμόζεται σε συμφωνίες και πρακτικές που δεν δύναται να επηρεάσουν αισθητά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών.
13. Το κριτήριο του επηρεασμού του εμπορίου περιορίζει το πεδίο εφαρμογής των άρθρων 81 και 82 στις συμφωνίες και πρακτικές που δύναται να έχουν ένα ελάχιστο επίπεδο διασυνοριακών επιπτώσεων στο εσωτερικό της Κοινότητας. Σύμφωνα με τη διατύπωση του Δικαστηρίου, η συμφωνία ή πρακτική πρέπει να επηρεάζει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών με τρόπο «αισθητό» (4).
14. Στην περίπτωση του άρθρου 81 της Συνθήκης, η συμφωνία είναι αυτή που πρέπει να δύναται να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Είναι αδιάφορο εάν, εξεταζόμενο μεμονωμένα, κάθε μέρος μιας συμφωνίας και κάθε περιορισμός του ανταγωνισμού που ενδέχεται να απορρέει από τη συμφωνία δύναται να έχει το αποτέλεσμα αυτό (5). Εάν η συμφωνία μπορεί στο σύνολό της να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, το κοινοτικό δικαιο εφαρμόζεται στο σύνολο της συμφωνίας, περιλαμβανομένων των τμημάτων της τα οποία, μεμονωμένα, δεν επηρεάζουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Στις περιπτώσεις στις οποίες οι συμβατικές σχέσεις μεταξύ των μερών καλύπτουν πολλές δραστηριότητες, οι δραστηριότητες αυτές πρέπει, για να αποτελούν μέρος της ίδιας συμφωνίας (6), να συνδέονται άμεσα μεταξύ τους και να αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της ίδιας συνολικής συμφωνίας. Σε αντίθετη περίπτωση, κάθε δραστηριότητα συνιστά χωριστή συμφωνία.
15. Είναι επίσης αδιάφορο εάν η συμμετοχή δεδομένης επιχείρησης στη συμφωνία επηρεάζει ή όχι αισθητά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών (7). Μια επιχείρηση δεν μπορεί να αποφύγει την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου για το λόγο μόνο ότι η συμμετοχή της σε συμφωνία που μπορεί να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών είναι αμελητέα.
16. Για να διαπιστωθεί εάν εφαρμόζεται το κοινοτικό δικαιο, δεν είναι αναγκαίο να αποδειχθεί η ύπαρξη σύνδεσης μεταξύ του πιθανολογούμενου περιορισμού του ανταγωνισμού και της ικανότητας μιας συμφωνίας να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, εφόσον οι μη περιοριστικές συμφωνίες μπορούν επίσης να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Για παράδειγμα, οι επιλεκτικές συμφωνίες διανομής, οι οποίες βασίζονται σε καθαρά ποιοτικά κριτήρια επιλογής που δικαιολογούνται από τη φύση των προϊόντων και οι οποίες δεν περιορίζουν τον ανταγωνισμό κατά την έννοια του άρθρου 81 παράγραφος 1, μπορούν να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Ωστόσο, οι πιθανολογούμενοι περιορισμοί που απορρέουν από μια συμφωνία παρέχουν σαφείς ενδείξεις για την ικανότητα της συμφωνίας να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Είναι για παράδειγμα προφανές ότι μια συμφωνία που απαγορεύει τις εξαγωγές είναι, από την ίδια τη φύση της, ικανή να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, αν και όχι κατ' ανάγκη σε αισθητό βαθμό (8).
17. Στην περίπτωση του άρθρου 82, η κατάχρηση είναι εκείνη που πρέπει να επηρεάζει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, χωρίς όμως αυτό να συνεπάγεται ότι πρέπει να εκτιμάται μεμονωμένα κάθε στοιχείο της συμπεριφοράς αυτής. Πράγματι, μια συμπεριφορά που εντάσσεται στη γενικότερη στρατηγική της δεσπόζουσας επιχείρησης πρέπει να εκτιμάται ως προς το συνολικό της αποτέλεσμα. Εάν, κατά την επιδίωξη του ίδιου σκοπού, η δεσπόζουσα επιχείρηση υιοθετεί διάφορες πρακτικές, όπως ιδίως πρακτικές που αποσκοπούν στον παραγκωνισμό ή τον αποκλεισμό των ανταγωνιστών, το άρθρο 82 εφαρμόζεται σε όλες τις πρακτικές που εντάσσονται στη γενική αυτή στρατηγική εάν μία τουλάχιστον από τις εν λόγω πρακτικές είναι ικανή να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών (9).
18. Από τη διατύπωση των άρθρων 81 και 82 και από τη νομολογία των κοινοτικών δικαστηρίων προκύπτει ότι κατά την εφαρμογή του κριτηρίου του επηρεασμού του εμπορίου πρέπει να εκτιμώνται ιδίως τα ακόλουθα τρία στοιχεία:
- α) η έννοια του «εμπορίου μεταξύ κρατών μελών»,
 - β) η έννοια του «δύναται να επηρεάσουν», και
 - γ) η έννοια του «αισθητού» επηρεασμού.

2.2. Η έννοια του «εμπορίου μεταξύ κρατών μελών»

19. Η έννοια του «εμπορίου» δεν περιορίζεται στις παραδοσιακές διασυνοριακές ανταλλαγές αγαθών και υπηρεσιών⁽¹⁰⁾. Είναι ευρύτερη έννοια που καλύπτει όλες τις διασυνοριακές οικονομικές δραστηριότητες⁽¹¹⁾. Η ερμηνεία αυτή είναι συνεπής με τον πρωταρχικό στόχο της Συνθήκης για την προώθηση της ελεύθερης κυκλοφορίας των αγαθών, των υπηρεσιών, των προσώπων και των κεφαλαίων.
20. Σύμφωνα με την πάγια νομολογία, η έννοια του «εμπορίου» καλύπτει επίσης τις περιπτώσεις στις οποίες συμφωνίες ή πρακτικές επηρεάζουν τη διάρθρωση του ανταγωνισμού στην αγορά. Οι συμφωνίες και οι πρακτικές που επηρεάζουν τη διάρθρωση του ανταγωνισμού εντός της Κοινότητας με τον παραγκωνισμό ή την απειλή παραγκωνισμού ενός ανταγωνιστή που δραστηριοποιείται στην Κοινότητα εμπίπτουν στο πεδίο των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού⁽¹²⁾. Όταν μια επιχείρηση παραγκωνίζεται ή κινδυνεύει να παραγκωνιστεί από την αγορά, η διάρθρωση του ανταγωνισμού στο εσωτερικό της Κοινότητας επηρεάζεται, όπως επίσης και οι οικονομικές δραστηριότητες που ασκεί η επιχείρηση αυτή.
21. Η απαίτηση να επηρεάζεται το εμπόριο «μεταξύ κρατών μελών» συνεπάγεται την ύπαρξη συνεπειών στις διασυνοριακές οικονομικές δραστηριότητες μεταξύ δύο τουλάχιστον κρατών μελών. Δεν είναι ωστόσο απαραίτητο να επηρεάζεται η συμφωνία ή πρακτική το εμπόριο μεταξύ ενός κράτους μέλους και του συνόλου άλλου κράτους μέλους. Τα άρθρα 81 και 82 εφαρμόζονται επίσης σε περιπτώσεις που αφορούν τμήματα κράτους μέλους, υπό την προϋπόθεση όμως ότι ο επηρεασμός του εμπορίου είναι αισθητός⁽¹³⁾.
22. Η εφαρμογή του κριτηρίου του επηρεασμού του εμπορίου δεν εξαρτάται από τον ορισμό των γεωγραφικών αγορών αναφοράς. Το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών μπορεί να επηρεαστεί επίσης σε περιπτώσεις στις οποίες η οικεία αγορά είναι η εθνική αγορά ή τμήμα της εθνικής αγοράς⁽¹⁴⁾.

2.3. Η έννοια του «δύνανται να επηρεάσουν»

23. Η έννοια του «δύνανται να επηρεάσουν» ορίζει τη φύση της απαιτούμενης επίδρασης στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Σύμφωνα με το πάγιο κριτήριο που ανέπτυξε το Δικαστήριο, η έννοια του «δύνανται να επηρεάσουν» συνεπάγεται ότι είναι δυνατόν να πιθανολογηθεί σε επαρκή βαθμό, βάσει συνόλου νομικών και πραγματικών στοιχείων, ότι η συμφωνία ή πρακτική δύναται να ασκήσει έμμεση ή άμεση, πραγματική ή δυνητική, επίδραση στα εμπορικά ρεύματα μεταξύ κρατών μελών⁽¹⁵⁾⁽¹⁶⁾. Όπως αναφέρθηκε στην παράγραφο 20 ανωτέρω, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο ανέπτυξε επιπλέον ένα κριτήριο που επιτρέπει να προσδιοριστεί κατά πόσο η συμφωνία ή πρακτική επηρεάζει την ανταγωνιστική διάρθρωση. Στις περιπτώσεις στις οποίες είναι πιθανό ότι η συμφωνία ή η πρακτική μπορεί να επηρεάσει την ανταγωνιστική διάρθρωση στο εσωτερικό της Κοινότητας εφαρμόζεται το κοινοτικό δίκαιο.

24. Το κριτήριο των «εμπορικών ρευμάτων» που ανέπτυξε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο περιέχει τα ακόλουθα βασικά στοιχεία, τα οποία αναλύονται στα επόμενα τμήματα:

- α) δυνατότητα «να πιθανολογηθεί σε επαρκή βαθμό, βάσει συνόλου αντικειμενικών νομικών και πραγματικών στοιχείων»,
- β) ότι υπάρχει επίδραση στα «εμπορικά ρεύματα μεταξύ κρατών μελών»,
- γ) και ότι η επίδραση αυτή είναι «άμεση ή έμμεση, πραγματική ή δυνητική».

2.3.1. Δυνατότητα να «πιθανολογηθεί σε επαρκή βαθμό, βάσει συνόλου αντικειμενικών νομικών και πραγματικών στοιχείων»

25. Η εκτίμηση του επηρεασμού του εμπορίου βασίζεται σε αντικειμενικά στοιχεία και δεν λαμβάνει υπόψη την υποκειμενική πρόθεση των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων. Ωστόσο, εάν υπάρχουν αποδείξεις ότι επιχειρήσεις έχουν την πρόθεση να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, επιδιώκοντας για παράδειγμα να εμποδίσουν τις εξαγωγές προς ή τις εισαγωγές από άλλα κράτη μέλη, η πρόθεση αυτή πρέπει να ληφθεί υπόψη.
26. Οι λέξεις «δύνανται να επηρεάσουν» και η αναφορά του Δικαστηρίου στη δυνατότητα να «πιθανολογηθεί σε επαρκή βαθμό» συνεπάγονται ότι για να διαπιστωθεί εάν εφαρμόζεται το κοινοτικό δίκαιο δεν είναι αναγκαίο η συμφωνία ή η πρακτική να έχει ή να είχε επηρεάσει πραγματικά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Αρκεί να «δύνανται» να έχει αυτό το αποτέλεσμα⁽¹⁷⁾.
27. Δεν είναι υποχρεωτικό ούτε αναγκαίο να υπολογιστεί ο πραγματικός όγκος του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών που επηρεάζεται από τη συμφωνία ή πρακτική. Για παράδειγμα, στην περίπτωση των συμφωνιών που απαγορεύουν τις εξαγωγές προς άλλα κράτη μέλη, δεν είναι αναγκαίο να υπολογιστεί ποιο θα ήταν, ελλείψει της συμφωνίας, το επίπεδο του παράλληλου εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών. Η ερμηνεία αυτή είναι συνεπής με τη φύση του κριτηρίου του επηρεασμού του εμπορίου ως κριτηρίου οριοθέτησης του πεδίου του κοινοτικού δικαίου. Πράγματι, η εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου εκτείνεται σε κατηγορίες συμφωνιών και πρακτικών που δύνανται να έχουν διασυνοριακές επιπτώσεις, ανεξάρτητα από το εάν μια συγκεκριμένη συμφωνία ή πρακτική είχε ή όχι το αποτέλεσμα αυτό.
28. Η εκτίμηση με βάση το κριτήριο του επηρεασμού του εμπορίου εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, οι οποίοι λαμβάνονται μεμονωμένα δεν είναι κατ' ανάγκη καθοριστικοί⁽¹⁸⁾. Οι παράγοντες αυτοί είναι η φύση της συμφωνίας ή της πρακτικής, η φύση των προϊόντων που καλύπτει η συμφωνία ή πρακτική και η σημασία των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων⁽¹⁹⁾.

29. Η φύση της συμφωνίας ή της πρακτικής παρέχει μια ένδειξη, σε ποιοτικό επίπεδο, της ικανότητας μιας συμφωνίας ή πρακτικής να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Ορισμένες συμφωνίες ή πρακτικές δύνανται, από την ίδια τη φύση τους, να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, ενώ για άλλες απαιτείται λεπτομερέστερη ανάλυση. Οι διασυνοριακές συμπράξεις αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα της πρώτης κατηγορίας, ενώ στη δεύτερη μπορούν να αναφερθούν ιδίως οι κοινές επιχειρήσεις που περιορίζουν τις δραστηριότητές τους στο έδαφος ενός μόνο κράτους μέλους. Η πτυχή αυτή εξετάζεται λεπτομερέστερα στο Τμήμα 3 κατωτέρω, το οποίο παρουσιάζει τις διάφορες κατηγορίες συμφωνιών και πρακτικών.
30. Η φύση των προϊόντων που καλύπτονται από τις συμφωνίες ή πρακτικές παρέχει επίσης μια ένδειξη για το εάν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών δύνανται να επηρεαστεί. Όταν η ίδια η φύση των προϊόντων διευκολύνει τις διασυνοριακές συναλλαγές ή τα καθιστά ιδιαίτερα σημαντικά για επιχειρήσεις που επιθυμούν να εγκατασταθούν ή να αναπτύξουν τις δραστηριότητές τους σε άλλα κράτη μέλη, το εφαρμοστέο του κοινοτικού δικαίου προσδιορίζεται ευκολότερα από ό,τι σε περιπτώσεις στις οποίες η ζήτηση για προϊόντα προμηθευτών από άλλα κράτη μέλη είναι, λόγω της φύσης τους, πιο περιορισμένη, ή στις οποίες τα προϊόντα παρουσιάζουν μικρότερο ενδιαφέρον από την άποψη της διασυνοριακής εγκατάστασης ή της επέκτασης της οικονομικής δραστηριότητας που ασκείται μέσω παρόμοιας εγκατάστασης⁽²⁰⁾. Η εγκατάσταση περιλαμβάνει τη σύσταση, από επιχείρηση εγκατεστημένη σε ένα κράτος μέλος, γραφείων, υποκαταστημάτων ή θυγατρικών σε άλλο κράτος μέλος.
31. Η θέση των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων στην αγορά και ο όγκος των πωλήσεών τους παρέχουν ποσοτικές ενδείξεις για την ικανότητα της συμφωνίας ή πρακτικής να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Η πτυχή αυτή, η οποία συνδέεται στενά με την εκτίμηση του «αισθητού» χαρακτήρα του επηρεασμού, εξετάζεται στο Τμήμα 2.4 κατωτέρω.
32. Επιπλέον των παραγόντων που αναφέρθηκαν ανωτέρω, είναι αναγκαίο να ληφθεί επίσης υπόψη το νομικό και πραγματικό πλαίσιο στο οποίο εφαρμόζεται η συμφωνία ή πρακτική. Το οικονομικό και νομικό πλαίσιο παρέχει ενδείξεις για τη σημασία των δυνητικών συναλλαγών μεταξύ κρατών μελών. Εάν υπάρχουν απόλυτα, αλλά μη απορρέοντα από τη συμφωνία ή πρακτική, εμπόδια στις διασυνοριακές συναλλαγές μεταξύ κρατών μελών, το εμπόριο μπορεί να επηρεαστεί μόνο εάν είναι πιθανό ότι τα εμπόδια αυτά θα εξαλειφθούν στο αμέσως προσεχές μέλλον. Εάν τα εμπόδια δεν είναι απόλυτα, αλλά απλώς δυσχεραίνουν τις διασυνοριακές δραστηριότητες, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να εξασφαλιστεί ότι οι συμφωνίες και πρακτικές δεν θα εμποδίσουν ακόμα περισσότερο τις δραστηριότητες αυτές, διότι στην περίπτωση αυτή δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών.
- 2.3.2. *πίδραση στα «εμπορικά ρεύματα μεταξύ κρατών μελών»*
33. Τα άρθρα 81 και 82 εφαρμόζονται μόνο εάν υπάρχει επίδραση στα «εμπορικά ρεύματα μεταξύ κρατών μελών».
34. Ο όρος «εμπορικά ρεύματα» είναι ουδέτερος και η ερμηνεία του δεν προϋποθέτει τον περιορισμό ή τη μείωση του εμπορίου⁽²¹⁾. Τα εμπορικά ρεύματα μπορούν επίσης να επηρεάζονται όταν μια συμφωνία ή πρακτική προκαλεί αύξηση του εμπορίου. Πράγματι, το κοινοτικό δίκαιο εφαρμόζεται εάν είναι πιθανό ότι η συμφωνία ή πρακτική θα δημιουργήσει διαφορετικά εμπορικά ρεύματα από εκείνα που θα είχαν προκύψει ελλείψει της συμφωνίας ή πρακτικής⁽²²⁾.
35. Η ερμηνεία αυτή αντικατοπτρίζει το γεγονός ότι το κριτήριο του επηρεασμού του εμπορίου είναι κριτήριο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου και χρησιμοποιείται για να διαχωριστούν οι συμφωνίες και πρακτικές οι οποίες δύνανται να έχουν διασυνοριακές επιδράσεις που δικαιολογούν την εξέτασή τους βάσει των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού, από τις συμφωνίες και τις πρακτικές που δεν μπορούν να έχουν τέτοιες επιδράσεις.
- 2.3.3. *«Άμεση ή έμμεση, πραγματική ή δυνητική» επίδραση στα εμπορικά ρεύματα*
36. Η επίδραση των συμφωνιών και πρακτικών στα εμπορικά ρεύματα μεταξύ κρατών μελών μπορεί να είναι «άμεση ή έμμεση, πραγματική ή δυνητική».
37. Κανονικά, οι άμεσες επιδράσεις στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών σχετίζονται με τα προϊόντα που αφορά η συμφωνία ή πρακτική. Εάν, για παράδειγμα, οι παραγωγοί συγκεκριμένου προϊόντος σε διαφορετικά κράτη μέλη αποφασίζουν να διαμοιράσουν μεταξύ τους τις αγορές, αυτό έχει άμεση επίδραση στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών στην αγορά των σχετικών προϊόντων. Άλλο παράδειγμα άμεσης επίδρασης είναι όταν ο προμηθευτής περιορίζει τις εκπτώσεις υπέρ των διανομέων στα προϊόντα που πωλούνται στο κράτος μέλος στο οποίο είναι εγκατεστημένοι οι διανομείς. Οι πρακτικές αυτές αυξάνουν τις σχετικές τιμές των προϊόντων που προορίζονται για εξαγωγή, καθιστώντας έτσι τις εξαγωγές λιγότερο ελκυστικές και λιγότερο ανταγωνιστικές.
38. Έμμεση επίδραση υπάρχει συχνά για προϊόντα που σχετίζονται με εκείνα που καλύπτει η συμφωνία ή η πρακτική. Για παράδειγμα, μπορεί να υπάρξει έμμεση επίδραση στην περίπτωση συμφωνίας ή πρακτικής η οποία έχει επιπτώσεις στις διασυνοριακές οικονομικές δραστηριότητες επιχειρήσεων που χρησιμοποιούν ή βασίζονται στα προϊόντα που καλύπτει η συμφωνία ή πρακτική⁽²³⁾. Παρόμοια επίδραση μπορεί να προ-

- κύψει όταν η συμφωνία ή πρακτική αφορά ενδιάμεσο προϊόν το οποίο δεν αποτελεί αντικείμενο εμπορίας μεταξύ κρατών μελών αλλά είναι πρώτη ύλη τελικού προϊόντος που διατίθεται στο εμπόριο σε άλλο κράτος μέλος. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο έκρινε ότι το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών μπορούσε να επηρεαστεί στην περίπτωση συμφωνίας για τον καθορισμό των τιμών των αποσταγμάτων που χρησιμοποιούνται για την παρασκευή κονιάκ⁽²⁴⁾. Πράγματι, αντίθετα με την πρώτη ύλη του, το κονιάκ αποτελεί αντικείμενο εξαγωγών. Συνεπώς, στις περιπτώσεις αυτές, το κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού εφαρμόζεται εάν το εμπόριο του τελικού προϊόντος μπορεί να επηρεαστεί αισθητά.
39. Ωστόσο, έμμεση επίδραση στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών μπορεί επίσης να υπάρξει και για τα προϊόντα που καλύπτει η συμφωνία ή πρακτική. Για παράδειγμα, οι συμφωνίες με τις οποίες ο κατασκευαστής περιορίζει την εγγύησή του στα προϊόντα που πωλούν οι διανομείς εντός του κράτους μέλους στο οποίο είναι εγκατεστημένοι αποθαρρύνουν τους καταναλωτές από άλλα κράτη μέλη να αγοράσουν τα προϊόντα αυτά εφόσον δεν μπορούν να επικαλεστούν την εγγύηση⁽²⁵⁾. Οι εξαγωγές από επίσημους διανομείς και από φορείς παράλληλου εμπορίου καθίστανται δυσχερέστερες, εφόσον για τους καταναλωτές τα προϊόντα είναι λιγότερο ελκυστικά χωρίς την εγγύηση του κατασκευαστή⁽²⁶⁾.
40. Πραγματική επίδραση στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών είναι εκείνη που έχει η συμφωνία ή πρακτική κατά την εφαρμογή της. Για παράδειγμα, είναι πιθανό ότι μια συμφωνία μεταξύ ενός προμηθευτή και ενός διανομέα εντός του ίδιου κράτους μέλους η οποία απαγορεύει τις εξαγωγές σε άλλα κράτη μέλη επηρεάζει πραγματικά το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών. Χωρίς τη συμφωνία αυτή ο διανομέας θα μπορούσε να πραγματοποιήσει ελεύθερα εξαγωγές. Υπενθυμίζεται ωστόσο ότι δεν απαιτείται να αποδεικνύεται η ύπαρξη πραγματικής επίδρασης. Αρκεί η συμφωνία ή πρακτική να δύναται να έχει αυτό το αποτέλεσμα.
41. Δυνητική επίδραση είναι εκείνη για την οποία μπορεί να πιθανολογηθεί επαρκώς ότι θα προκύψει στο μέλλον. Με άλλα λόγια, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι προβλεπόμενες εξελίξεις στην αγορά⁽²⁷⁾. Ακόμα και εάν δεν αναμένεται ότι το εμπόριο θα επηρεαστεί κατά το χρόνο της σύναψης της συμφωνίας ή της εφαρμογής της πρακτικής, τα άρθρα 81 και 82 εξακολουθούν να εφαρμόζονται εάν είναι πιθανό ότι τα στοιχεία που οδήγησαν στα συμπεράσματα αυτά θα αλλάξουν στο αμέσως προσεχές μέλλον. Από την άποψη αυτή, είναι σκόπιμο να εξεταστεί η επίπτωση των μέτρων ελευθέρωσης που λαμβάνονται από την Κοινότητα ή από το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος και των άλλων πιθανών μέτρων που αποσκοπούν στην εξάλειψη των νομικών εμποδίων στο εμπόριο.
42. Επιπλέον, ακόμα και εάν σε δεδομένη χρονική στιγμή οι συνθήκες της αγοράς δεν ευνοούν το διασυνοριακό εμπόριο, για παράδειγμα διότι οι τιμές είναι ίδιες στα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη, το εμπόριο δύναται να παρεμποδιστεί εάν η κατάσταση μεταβληθεί λόγω της διαμόρφωσης νέων συνθηκών στην αγορά⁽²⁸⁾. Αυτό που έχει σημασία είναι η ικανότητα της συμφωνίας ή της πρακτικής να επηρεάζει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και όχι εάν, σε δεδομένη στιγμή, το επηρεάζει πραγματικά.
43. Η συνεκτίμηση των έμμεσων και των δυνητικών επιδράσεων κατά την ανάλυση του επηρεασμού του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών δεν σημαίνει ότι η ανάλυση μπορεί να βασιστεί σε περιορισμένες και υποθετικές επιδράσεις. Οι λόγοι για τους οποίους πιθανολογείται ότι μια συμφωνία ή πρακτική δύναται να έχει έμμεσες και δυνητικές επιδράσεις πρέπει να εξηγούνται από την αρχή ή το μέρος που ισχυρίζεται ότι το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών δύναται να επηρεαστεί αισθητά. Οι υποθετικές και θεωρητικές επιδράσεις δεν επαρκούν για να προσδιοριστεί το εφαρμοστέο του κοινοτικού δικαίου. Για παράδειγμα, μια συμφωνία η οποία αυξάνει την τιμή ενός προϊόντος που δεν αποτελεί αντικείμενο διασυνοριακών συναλλαγών μειώνει το διαθέσιμο εισόδημα των καταναλωτών. Εφόσον οι καταναλωτές έχουν λιγότερα χρήματα να δαπανήσουν, ενδέχεται να αγοράσουν λιγότερα προϊόντα που εισάγονται από άλλα κράτη μέλη. Ωστόσο, η συσχέτιση μεταξύ αυτών των εισοδηματικών επιπτώσεων και του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών είναι γενικά πολύ χαλαρή για να επιτρέψει τον προσδιορισμό του εφαρμοστέου της κοινοτικής νομοθεσίας.

2.4. Η έννοια του αισθητού επηρεασμού

2.4.1. Γενική αρχή

44. Το κριτήριο του επηρεασμού του εμπορίου εμπεριέχει ένα ποσοτικό στοιχείο το οποίο περιορίζει το πεδίο του κοινοτικού δικαίου στις συμφωνίες και πρακτικές που δύναται να έχουν επιδράσεις ορισμένης έκτασης. Δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 81 και 82 οι συμφωνίες και πρακτικές που επηρεάζουν την αγορά με αμελητέο μόνο τρόπο λόγω της μη ισχυρής θέσης των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων στην αγορά των σχετικών προϊόντων⁽²⁹⁾. Ο αισθητός χαρακτήρας του επηρεασμού μπορεί ιδίως να εκτιμηθεί κατ' αναφορά προς τη θέση και τη σημασία των μερών στην αγορά των σχετικών προϊόντων⁽³⁰⁾.
45. Η εκτίμηση του αισθητού χαρακτήρα του επηρεασμού εξαρτάται από τις περιστάσεις κάθε μεμονωμένης περίπτωσης, και ιδίως από τη φύση της συμφωνίας ή πρακτικής, από τη φύση των καλυπτόμενων προϊόντων και από τη θέση των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων στην αγορά. Εάν από την ίδια τη φύση της, η συμφωνία ή πρακτική δύναται να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, το όριο του αισθητού επηρεασμού είναι χαμηλότερο από ό,τι στην περίπτωση συμφωνιών ή πρακτικών που δεν δύναται, από τη φύση τους, να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Ομοίως, όσο σημαντικότερη είναι η θέση των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων στην αγορά, τόσο πιο πιθανό είναι ότι μια συμφωνία ή πρακτική δύναται να επηρεάσει αισθητά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών⁽³¹⁾.

46. Σε σειρά υποθέσεων που αφορούσαν εισαγωγές και εξαγωγές, το Δικαστήριο έκρινε ότι η απαίτηση του αισθητού επηρεασμού πληρούνταν όταν οι πωλήσεις των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων αντιπροσώπευαν το 5 % περίπου της αγοράς ⁽³²⁾. Ωστόσο, το μερίδιο αγοράς μόνο δεν θεωρείται πάντα καθοριστικό, εφόσον πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη, μεταξύ άλλων, ο κύκλος εργασιών που πραγματοποιούν οι επιχειρήσεις στα σχετικά προϊόντα ⁽³³⁾.
47. Ο αισθητός χαρακτήρας του επηρεασμού μπορεί συνεπώς να εκτιμηθεί τόσο σε απόλυτους όρους (κύκλος εργασιών) όσο και σε σχετικούς όρους, συγκρίνοντας τη θέση της ή των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων με εκείνη των άλλων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην αγορά (μερίδιο αγοράς). Η βαρύτητα που αποδίδεται στη θέση και τη σημασία των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων στην αγορά απορρέει άμεσα από την έννοια του «δύνανται να επηρεάσουν», η οποία συνεπάγεται ότι η εκτίμηση πρέπει να βασίζεται στην ικανότητα της συμφωνίας ή πρακτικής να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και όχι στην επίπτωσή της στις πραγματικές διασυνοριακές ροές αγαθών και υπηρεσιών. Η θέση των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων στην αγορά και ο κύκλος εργασιών τους στα σχετικά προϊόντα είναι ενδεικτικά της ικανότητας μιας συμφωνίας ή πρακτικής να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Τα δύο αυτά στοιχεία λαμβάνονται υπόψη στον κανόνα του μη αισθητού επηρεασμού του εμπορίου (κανόνας ΜΑΕΕ) που ορίζεται στην παράγραφο 52 κατωτέρω.
48. Η εφαρμογή του κριτηρίου του αισθητού επηρεασμού δεν απαιτεί κατ' ανάγκη τον ορισμό των οικείων αγορών και τον υπολογισμό των μεριδίων αγοράς ⁽³⁴⁾. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι πωλήσεις μιας επιχείρησης σε απόλυτους όρους επαρκούν για να διαπιστωθεί η ύπαρξη αισθητού επηρεασμού του εμπορίου. Αυτό ισχύει ιδίως στην περίπτωση συμφωνιών και πρακτικών που δύνανται, από την ίδια τη φύση τους, να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, για παράδειγμα διότι αφορούν εισαγωγές ή εξαγωγές ή διότι καλύπτουν περισσότερα του ενός κράτη μέλη. Το γεγονός ότι στις περιπτώσεις αυτές ο κύκλος εργασιών στα προϊόντα που καλύπτονται από τη συμφωνία μπορεί να επαρκεί για να διαπιστωθεί η ύπαρξη αισθητού επηρεασμού του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών αντικατοπτρίζεται στο κριτήριο του θετικού τεκμηρίου που παρουσιάζεται στην παράγραφο 53 κατωτέρω.
49. Οι συμφωνίες και πρακτικές πρέπει πάντα να εκτιμώνται στο οικονομικό και νομικό πλαίσιο στο οποίο συνάπτονται. Σε περίπτωση κάθετων συμφωνιών, ενδέχεται να είναι αναγκαίο να ληφθούν υπόψη πιθανές σωρευτικές επιπτώσεις παράλληλων δικτύων ομοειδών συμφωνιών ⁽³⁵⁾. Πράγματι, ακόμα και εάν μια συμφωνία ή δίκτυο συμφωνιών δεν δύναται να επηρεάσει αισθητά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, παράλληλα δίκτυα συμφωνιών μπορούν, στο σύνολό τους, να έχουν το αποτέλεσμα αυτό. Αυτό συμβαίνει όμως μόνο εάν η μεμονωμένη συμφωνία ή το δίκτυο συμφωνιών συμβάλλει με ουσιαστικό τρόπο στο συνολικό αποτέλεσμα του επηρεασμού του εμπορίου ⁽³⁶⁾.
- 2.4.2. Ποσοτικός προσδιορισμός του αισθητού χαρακτήρα του επηρεασμού
50. Δεν είναι δυνατό να καθοριστούν γενικά ποσοτικά κριτήρια που να καλύπτουν όλες τις κατηγορίες συμφωνιών και να επιτρέπουν να προσδιοριστεί πότε το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών μπορεί να επηρεαστεί αισθητά. Είναι ωστόσο δυνατό να προσδιοριστεί πότε το εμπόριο δεν δύναται κανονικά να επηρεαστεί σε αισθητό βαθμό. Πρώτον, στην ανακοίνωσή της για τις συμφωνίες ήσσονος σημασίας που δεν περιορίζουν αισθητά τον ανταγωνισμό κατά την έννοια του άρθρου 81 παράγραφος 1 της Συνθήκης (κανόνας de minimis) ⁽³⁷⁾ η Επιτροπή διευκρίνισε ότι οι συμφωνίες μεταξύ μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ), όπως ορίζονται στο παράρτημα της σύστασης 96/280/ΕΚ της Επιτροπής ⁽³⁸⁾ δεν δύνανται κανονικά να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Αυτό τεκμαίρεται από το γεγονός ότι οι δραστηριότητες των ΜΜΕ έχουν συνήθως τοπικό ή το πολύ περιφερειακό χαρακτήρα. Ωστόσο, οι ΜΜΕ μπορούν να εμπíπτουν στις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, ιδίως όταν ασκούν διασυνοριακή οικονομική δραστηριότητα. Δεύτερον, η Επιτροπή εκτιμά ότι είναι σκόπιμο να καθοριστούν γενικές αρχές που θα προσδιορίζουν πότε το εμπόριο δεν δύναται κανονικά να επηρεάζεται αισθητά, δηλαδή ένα πρότυπο προσδιορισμού της απουσίας αισθητού επηρεασμού του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών (κανόνας ΜΑΕΕ). Κατά την εφαρμογή του άρθρου 81, η Επιτροπή θα θεωρεί το πρότυπο αυτό ως μαχητό αρνητικό τεκμήριο που εφαρμόζεται σε όλες τις συμφωνίες κατά την έννοια του άρθρου 81 παράγραφος 1, ανεξάρτητα από τη φύση των περιορισμών που περιέχει η συμφωνία, περιλαμβανομένων των περιορισμών που έχουν χαρακτηριστεί ως ιδιαίτερα σοβαροί στους κανονισμούς απαλλαγής κατά κατηγορίες και στις κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής. Στις περιπτώσεις στις οποίες εφαρμόζεται το τεκμήριο αυτό, η Επιτροπή δεν θα κινεί κανονικά διαδικασίες, ούτε κατόπιν αιτήματος, ούτε με δική της πρωτοβουλία. Η Επιτροπή δεν θα επιβάλλει χρηματικές ποινές στις περιπτώσεις στις οποίες οι επιχειρήσεις καλόπιστα θεωρούν ότι η συμφωνία καλύπτεται από αυτό το αρνητικό τεκμήριο.
51. Με την επιφύλαξη της παραγράφου 53 κατωτέρω, αυτός ο αρνητικός ορισμός του αισθητού επηρεασμού δεν συνεπάγεται ότι οι συμφωνίες που δεν ικανοποιούν τα κριτήρια που ορίζονται κατωτέρω είναι αυτόματα ικανές να επηρεάσουν αισθητά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Στις περιπτώσεις αυτές είναι αναγκαία μια ανάλυση κατά περίπτωση.
52. Η Επιτροπή θεωρεί ότι οι συμφωνίες δεν δύνανται, καταρχήν, να επηρεάσουν αισθητά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών εάν πληρούνται σωρευτικά οι ακόλουθες προϋποθέσεις:
- α) το συνολικό μερίδιο αγοράς των μερών σε οποιαδήποτε σχετική αγορά της Κοινότητας που επηρεάζεται από τη συμφωνία δεν υπερβαίνει το 5 % και
 - β) στην περίπτωση των οριζόντιων συμφωνιών, ο συνολικός Κοινοτικός κύκλος εργασιών που πραγματοποιούν οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις ⁽³⁹⁾ στα σχετικά προϊόντα που καλύπτονται από τη συμφωνία δεν υπερβαίνει τα 40 εκατ. ευρώ, και

Στην περίπτωση των κάθετων συμφωνιών, ο συνολικός ετήσιος κύκλος εργασιών που πραγματοποιεί ο προμηθευτής στην Κοινότητα με τα προϊόντα που καλύπτει η συμφωνία δεν υπερβαίνει τα 40 εκατ. ευρώ. Στην περίπτωση των συμφωνιών αδειών εκμετάλλευσης, ο σχετικός κύκλος εργασιών είναι ο συνολικός κύκλος εργασιών των δικαιωδίων με τα προϊόντα που ενσωματώνουν την παραχωρηθείσα τεχνολογία και ο κύκλος εργασιών του δικαιοπάροχου με τα ίδια προϊόντα. Στις περιπτώσεις που αφορούν συμφωνίες μεταξύ ενός αγοραστή και περισσότερων προμηθευτών, ο σχετικός κύκλος εργασιών είναι ο κύκλος εργασιών του αγοραστή.

Η Επιτροπή θα εφαρμόζει το ίδιο τεκμήριο εάν, στη διάρκεια δύο διαδοχικών ημερολογιακών ετών, δεν σημειώνεται υπέρβαση του ορίου του κύκλου εργασιών κατά περισσότερο από 10 % και του ορίου του μεριδίου αγοράς κατά περισσότερο από 2 ποσοστιαίες μονάδες. Στις περιπτώσεις στις οποίες η συμφωνία αφορά αναδυόμενη αγορά που δεν υπάρχει ακόμα και εάν για το λόγο αυτό τα μέρη ούτε πραγματοποιούν σχετικό κύκλο εργασιών ούτε αποκτούν σχετικό μερίδιο αγοράς, η Επιτροπή δεν θα εφαρμόζει αυτό το τεκμήριο. Στις περιπτώσεις αυτές, ο επηρεασμός του εμπορίου πρέπει να εκτιμηθεί με βάση τη θέση των μερών στις αγορές των σχετικών προϊόντων ή με βάση την ισχύ τους στις τεχνολογίες που σχετίζονται με τη συμφωνία.

53. Η Επιτροπή θα θεωρεί επίσης ότι εάν μια συμφωνία δύναται από τη φύση της να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, για παράδειγμα διότι αφορά εισαγωγές ή εξαγωγές ή καλύπτει περισσότερα του ενός κράτη μέλη, υπάρχει μαχητό θετικό τεκμήριο ότι η επίδραση στο εμπόριο είναι αισθητή εάν ο κύκλος εργασιών των μερών με τα προϊόντα που καλύπτει η συμφωνία, υπολογιζόμενος με τη μέθοδο που περιγράφεται στις παραγράφους 52 και 54, υπερβαίνει τα 40 εκατ. ευρώ. Σε περίπτωση συμφωνιών που από την ίδια τη φύση τους δύναται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών μπορεί επίσης συχνά να θεωρηθεί ότι η επίδραση είναι αισθητή εάν το μερίδιο αγοράς των μερών υπερβαίνει το όριο του 5 % που προβλέπεται στην προηγούμενη παράγραφο. Ωστόσο, το τεκμήριο αυτό δεν ισχύει εάν η συμφωνία καλύπτει μέρος μόνο κράτους μέλους (βλέπε παράγραφο 90 κατωτέρω).

54. Το όριο των 40 εκατ. ευρώ για τον κύκλο εργασιών υπολογίζεται με βάση το σύνολο των εκτός φόρου πωλήσεων που πραγματοποιήσαν στην Κοινότητα στη διάρκεια της προηγούμενης χρήσης οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις (βλέπε παράγραφο 52 ανωτέρω) με τα προϊόντα που καλύπτει η συμφωνία (τα προϊόντα της σύμβασης). Οι πωλήσεις μεταξύ εταιρειών του ίδιου ομίλου δεν λαμβάνονται υπόψη⁽⁴⁰⁾.

55. Για την εφαρμογή του ορίου του μεριδίου αγοράς πρέπει να οριστεί η οικεία αγορά⁽⁴¹⁾. Δηλαδή η αγορά των σχετικών

προϊόντων και η γεωγραφική αγορά αναφοράς. Τα μερίδια αγοράς πρέπει να υπολογίζονται με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία για την αξία των πωλήσεων ή, κατά περίπτωση, την αξία των αγορών. Εάν τα στοιχεία αυτά δεν είναι διαθέσιμα, μπορούν να χρησιμοποιηθούν εκτιμήσεις βασισμένες σε άλλες αξιόπιστες εμπορικές πληροφορίες, όπως ιδίως τα στοιχεία για τους όγκους των πωλήσεων ή των αγορών.

56. Σε περίπτωση δικτύου συμφωνιών του ίδιου προμηθευτή με διάφορους διανομείς, λαμβάνονται υπόψη οι πωλήσεις που πραγματοποιούνται από το σύνολο του δικτύου.

57. Οι συμβάσεις που αποτελούν μέρος της ίδιας συνολικής συμφωνίας θεωρούνται ενιαία συμφωνία για τους σκοπούς του κανόνα ΜΑΕ⁽⁴²⁾. Οι επιχειρήσεις δεν μπορούν να υπαχθούν στο καθεστώς των ορίων αυτών υποδιαιρώντας σε μέρη μια συμφωνία που από οικονομική άποψη αποτελεί ενιαίο σύνολο.

3. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΑΝΩΤΕΡΩ ΑΡΧΩΝ ΣΕ ΣΥΝΗΘΕΙΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΣΥΜΦΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΧΡΗΣΕΩΝ

58. Η Επιτροπή θα εφαρμόζει το αρνητικό τεκμήριο που αναφέρεται στο προηγούμενο τμήμα σε όλες τις συμφωνίες, περιλαμβανομένων εκείνων που από την ίδια τη φύση τους δύναται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, καθώς και στις συμφωνίες που αφορούν εμπορικές συναλλαγές με επιχειρήσεις εγκατεστημένες σε τρίτες χώρες, βλέπε Τμήμα 3.3 κατωτέρω.

59. Εκτός του πεδίου εφαρμογής του αρνητικού τεκμηρίου, η Επιτροπή θα λαμβάνει υπόψη ποιοτικά στοιχεία σχετιζόμενα με τη φύση της συμφωνίας ή πρακτικής και με τη φύση των προϊόντων που αυτές αφορούν (βλέπε παραγράφους 29 και 30 ανωτέρω). Η σημασία της φύσης της συμφωνίας αντικατοπτρίζεται επίσης στο αναφερόμενο στην παράγραφο 53 ανωτέρω θετικό τεκμήριο του αισθητού χαρακτήρα του επηρεασμού στην περίπτωση των συμφωνιών οι οποίες, από την ίδια τη φύση τους, δύναται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Προκειμένου να δοθούν πρόσθετες κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή της έννοιας του επηρεασμού του εμπορίου, είναι συνεπώς χρήσιμο να εξεταστούν διάφορα συνήθη είδη συμφωνιών και πρακτικών.

60. Στα επόμενα τμήματα γίνεται μια βασική διάκριση ανάμεσα στις συμφωνίες και πρακτικές που καλύπτουν περισσότερα του ενός κράτη μέλη και τις συμφωνίες και πρακτικές που περιορίζονται σε ένα μόνο κράτος μέλος ή σε μέρος μόνο κράτους μέλους. Αυτές οι δύο μεγάλες κατηγορίες υποδιαιρούνται περαιτέρω σε υποκατηγορίες με βάση τη φύση της συμφωνίας ή πρακτικής. Εξετάζονται επίσης οι συμφωνίες ή πρακτικές που αφορούν τρίτες χώρες.

3.1. Συμφωνίες και καταχρήσεις που καλύπτουν ή εφαρμόζονται σε περισσότερα του ενός κράτη μέλη

61. Οι συμφωνίες και πρακτικές που καλύπτουν ή εφαρμόζονται σε περισσότερα του ενός κράτη μέλη είναι σε όλες σχεδόν τις περιπτώσεις ικανές από την ίδια τη φύση τους να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Όταν ο κύκλος εργασιών υπερβαίνει το όριο που αναφέρεται στην παράγραφο 53 ανωτέρω, στις περισσότερες περιπτώσεις δεν είναι αναγκαίο να εξεταστεί σε βάθος εάν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών δύναται να επηρεαστεί. Ωστόσο, για να δοθούν κατευθύνσεις για τις περιπτώσεις αυτές και να καταδειχθεί η σημασία των αρχών που αναπτύχθηκαν στο Τμήμα 2 ανωτέρω, είναι χρήσιμο να εξηγηθούν οι παράγοντες που χρησιμοποιούνται συνήθως για να διαπιστωθεί εάν έχει εφαρμογή το κοινοτικό δίκαιο.

3.1.1. Συμφωνίες που αφορούν εισαγωγές και εξαγωγές

62. Οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων δύο ή περισσότερων κρατών μελών που αφορούν εισαγωγές και εξαγωγές είναι από την ίδια τη φύση τους ικανές να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Οι συμφωνίες αυτές, ανεξάρτητα από το εάν περιορίζουν ή όχι τον ανταγωνισμό, έχουν άμεση επίδραση στα εμπορικά ρεύματα μεταξύ κρατών μελών. Έτσι, στην υπόθεση Kerpen & Kerpen, η οποία αφορούσε μια συμφωνία μεταξύ ενός γάλλου παραγωγού και ενός γερμανού διανομέα η οποία κάλυπτε περισσότερο από το 10 % των εξαγωγών τιμέντου από τη Γαλλία στη Γερμανία, δηλαδή συνολικά 350 000 τόνους ετησίως, το Δικαστήριο έκρινε ότι ήταν αδύνατον να θεωρηθεί ότι η συμφωνία αυτή δεν ήταν ικανή να επηρεάσει (αισθητά) το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών⁽⁴³⁾.

63. Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει τις συμφωνίες που επιβάλλουν περιορισμούς στις εισαγωγές και τις εξαγωγές, περιλαμβανομένων των περιορισμών στις ενεργητικές και παθητικές πωλήσεις και στην επαναπώληση από τους αγοραστές σε πελάτες σε άλλα κράτη μέλη⁽⁴⁴⁾. Στις περιπτώσεις αυτές, υπάρχει εγγενής σχέση μεταξύ του πιθανολογούμενου περιορισμού του ανταγωνισμού και της επίδρασης στο εμπόριο, εφόσον ο περιορισμός αποσκοπεί να εμποδίσει τις ροές αγαθών και υπηρεσιών μεταξύ κρατών μελών, στις οποίες διαφορετικά δεν θα υπήρχαν εμπόδια. Είναι αδιάφορο εάν τα μέρη της συμφωνίας είναι εγκατεστημένα στο ίδιο ή σε διαφορετικά κράτη μέλη.

3.1.2. Συμπράξεις που καλύπτουν περισσότερα κράτη μέλη

64. Οι συμπράξεις, όπως εκείνες που αποσκοπούν στον καθορισμό των τιμών και το διαμερισμό των αγορών, οι οποίες καλύπτουν περισσότερα του ενός κράτη μέλη, δύναται από την ίδια τη φύση τους να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Οι διασυνοριακές συμπράξεις εναρμονίζουν τους όρους του ανταγωνισμού και επηρεάζουν την αλληλοδιείσδυση του εμπορίου, εφόσον εκτρέπουν τα εμπορικά ρεύματα από τον παραδοσιακό τους προσανατολισμό⁽⁴⁵⁾. Όταν

οι επιχειρήσεις συμφωνούν να καθορίσουν αποκλειστικές ζώνες δραστηριότητας, οι πωλήσεις από άλλες περιοχές στις ζώνες αυτές μπορούν να διακοπούν ή να περιοριστούν. Όταν οι επιχειρήσεις συμφωνούν να καθορίσουν τις τιμές, καταργούν τον ανταγωνισμό και συνεπώς κάθε διαφορά τιμής που θα προέκυπτε από αυτόν και θα παρότρυνε τους ανταγωνιστές και τους πελάτες να πραγματοποιήσουν διασυνοριακές εμπορικές συναλλαγές. Όταν οι επιχειρήσεις συμφωνούν να καθορίσουν ποσοστιαίες πωλήσεων, τα παραδοσιακά εμπορικά ρεύματα δεν μεταβάλλονται αλλά οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις αποφεύγουν να αυξήσουν την παραγωγή τους και συνεπώς να εξυπηρετήσουν δυνητικούς πελάτες σε άλλα κράτη μέλη.

65. Από την ίδια τη φύση τους, η επίδραση των διασυνοριακών συμπράξεων στο εμπόριο είναι συνήθως αισθητή λόγω της θέσης στην αγορά των μερών της σύμπραξης. Οι συμπράξεις δημιουργούνται καταρχήν μόνο όταν οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις κατέχουν από κοινού μεγάλο μερίδιο αγοράς, εφόσον αυτό τους επιτρέπει να αυξήσουν τις τιμές ή να μειώσουν τον όγκο της παραγωγής.

3.1.3. Συμφωνίες οριζόντιας συνεργασίας που καλύπτουν περισσότερα του ενός κράτη μέλη

66. Στο παρόν τμήμα αναλύονται διάφορα είδη συμφωνιών οριζόντιας συνεργασίας. Οι συμφωνίες μπορούν για παράδειγμα να προβλέπουν ότι δύο ή περισσότερες επιχειρήσεις συνεργάζονται κατά την άσκηση συγκεκριμένης οικονομικής δραστηριότητας, όπως η παραγωγή ή η διανομή⁽⁴⁶⁾. Οι συμφωνίες αυτές αναφέρονται συχνά ως κοινές επιχειρήσεις. Ωστόσο, οι κοινές επιχειρήσεις που επιτελούν σε διαρκή βάση όλες τις λειτουργίες μιας αυτόνομης οικονομικής οντότητας καλύπτονται από τον κανονισμό για τις συγκεντρώσεις⁽⁴⁷⁾. Σε κοινοτικό επίπεδο, οι λειτουργικά αυτόνομες κοινές επιχειρήσεις δεν εμπίπτουν στο πεδίο των άρθρων 81 και 82⁽⁴⁸⁾, εκτός των περιπτώσεων όπου το άρθρο 2(4) του κανονισμού για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων εφαρμόζεται και επομένως δεν εξετάζονται στο παρόν τμήμα. Στην περίπτωση των μη λειτουργικά αυτόνομων κοινών επιχειρήσεων, η κοινή οντότητα δεν είναι παρούσα στην αγορά ως αυτόνομος προμηθευτής (ή αγοραστής). Εξυπηρετεί απλώς τις μητρικές της επιχειρήσεις, οι οποίες ασκούν δραστηριότητες στην αγορά⁽⁴⁹⁾.

67. Οι κοινές επιχειρήσεις οι οποίες ασκούν δραστηριότητες σε δύο ή περισσότερα κράτη μέλη, ή των οποίων η παραγωγή πωλείται από τις μητρικές τους σε δύο ή περισσότερα κράτη μέλη, επηρεάζουν τις εμπορικές δραστηριότητες των μερών στις σχετικές περιοχές της Κοινότητας. Οι συμφωνίες αυτές είναι συνεπώς ικανές από την ίδια τη φύση τους να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, σε σύγκριση με μια κατάσταση στην οποία δεν θα υπήρχε παρόμοια συμφωνία⁽⁵⁰⁾. Τα εμπορικά ρεύματα επηρεάζονται όταν οι επιχειρήσεις μεταβιβάζουν τις δραστηριότητές τους στην κοινή επιχείρηση ή την χρησιμοποιούν για να δημιουργήσουν νέα πηγή εφοδιασμού στην Κοινότητα.

68. Το εμπόριο μπορεί επίσης να επηρεαστεί όταν η κοινή επιχείρηση παράγει ένα ημιτελές προϊόν για τις μητρικές της οι οποίες το επεξεργάζονται περαιτέρω ή το ενσωματώνουν σε άλλο προϊόν. Αυτό συμβαίνει ιδίως εάν προηγουμένως το ημιτελές προϊόν λαμβανόταν από προμηθευτές από άλλα κράτη μέλη ή παραγόταν από τις μητρικές σε άλλα κράτη μέλη, ή εάν το τελικό προϊόν διατίθεται στο εμπόριο σε περισσότερα του ενός κράτη μέλη.
69. Κατά την εκτίμηση του αισθητού χαρακτήρα του επηρεασμού πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη οι πωλήσεις προϊόντων σχετικών με τη συμφωνία που πραγματοποιούν οι μητρικές εταιρείες, και όχι μόνον οι πωλήσεις της κοινής επιχείρησης που δημιουργήθηκε με τη συμφωνία, εφόσον η κοινή επιχείρηση δεν δραστηριοποιείται σε καμία αγορά ως αυτόνομη οντότητα.
- 3.1.4. *Κάθετες συμφωνίες που εφαρμόζονται σε περισσότερα του ενός κράτη μέλη*
70. Οι κάθετες συμφωνίες και τα δίκτυα ομοειδών κάθετων συμφωνιών που εφαρμόζονται σε περισσότερα του ενός κράτη μέλη δύνανται καταρχήν να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών εάν εκτρέπουν τα εμπορικά ρεύματα προς ορισμένη κατεύθυνση. Τα δίκτυα επιλεκτικών συμφωνιών διανομής σε δύο ή περισσότερα κράτη μέλη, για παράδειγμα, κατευθύνουν το εμπόριο με ορισμένο τρόπο εφόσον το περιορίζουν στα μέλη του δικτύου, επηρεάζοντας έτσι τα εμπορικά ρεύματα σε σύγκριση με μια κατάσταση στην οποία δεν θα υπήρχε παρόμοια συμφωνία ⁽⁵¹⁾.
71. Το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών μπορεί επίσης να επηρεαστεί από κάθετες συμφωνίες που αποκλείουν τους ανταγωνιστές από την αγορά. Αυτό μπορεί να συμβαίνει, για παράδειγμα, στην περίπτωση των συμφωνιών με τις οποίες διανομείς σε περισσότερα κράτη μέλη συμφωνούν να αγοράζουν μόνο από συγκεκριμένο προμηθευτή ή να πωλούν μόνο τα προϊόντα του. Οι συμφωνίες αυτές μπορούν να περιορίσουν το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών στα οποία εφαρμόζονται ή το εμπόριο με κράτη μέλη που δεν καλύπτονται από τις συμφωνίες. Ο αποκλεισμός από την αγορά μπορεί να είναι το αποτέλεσμα μεμονωμένης συμφωνίας ή δικτύων συμφωνιών. Όταν συμφωνίες ή δίκτυα συμφωνιών που καλύπτουν περισσότερα κράτη μέλη έχουν αποτελέσματα αποκλεισμού από την αγορά, δύνανται από την ίδια τη φύση τους να επηρεάσουν αισθητά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών.
72. Οι συμφωνίες μεταξύ προμηθευτών και διανομέων οι οποίες επιβάλλουν ορισμένη τιμή μεταπώλησης και καλύπτουν δύο ή περισσότερα κράτη μέλη είναι καταρχήν ικανές από την ίδια τη φύση τους να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών ⁽⁵²⁾. Οι συμφωνίες αυτές μεταβάλλουν τα επίπεδα τιμών που θα είχαν διαφορετικά διαμορφωθεί ελλείψει των συμφωνιών και επηρεάζουν έτσι τα εμπορικά ρεύματα.
- 3.1.5. *Καταχρήσεις δεσπόζουσας θέσης που καλύπτουν περισσότερα του ενός κράτη μέλη*
73. Όσον αφορά την κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης, είναι σκόπιμο να γίνει διάκριση ανάμεσα στις καταχρήσεις που δημι-
- ουργούν εμπόδια στην είσοδο ή παραγκωνίζουν τους ανταγωνιστές (καταχρηστικός αποκλεισμός από την αγορά) και τις καταχρήσεις με τις οποίες η δεσπόζουσα επιχείρηση εκμεταλλεύεται την οικονομική της ισχύ, για παράδειγμα με την εφαρμογή υπερβολικών τιμών ή τιμών που εισάγουν διακρίσεις (καταχρηστική εκμετάλλευση οικονομικής ισχύος). Και τα δύο είδη καταχρήσεων μπορούν να διαπραχθούν είτε με συμφωνίες, οι οποίες υπόκεινται επίσης στο άρθρο 81 παράγραφος 1, είτε με μονομερή συμπεριφορά η οποία, όσον αφορά την κοινοτική νομοθεσία περί ανταγωνισμού, εμπίπτει μόνο στο άρθρο 82.
74. Στην περίπτωση της καταχρηστικής εκμετάλλευσης οικονομικής ισχύος με την εφαρμογή εκπτώσεων με τρόπο που εισάγει διακρίσεις, το σύστημα έχει επιπτώσεις στους εταίρους στα επόμενα στάδια εμπορίας, οι οποίοι είτε επωφελούνται είτε ζημιώνονται από αυτές τις εκπτώσεις, γεγονός που μεταβάλλει την ανταγωνιστική τους θέση και επηρεάζει τα εμπορικά ρεύματα μεταξύ κρατών μελών.
75. Όταν μια επιχείρηση που κατέχει δεσπόζουσα θέση υιοθετεί συμπεριφορά αποκλεισμού από την αγορά σε περισσότερα του ενός κράτη μέλη, η κατάχρηση αυτή δύναται καταρχήν από την ίδια τη φύση της να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Η εν λόγω συμπεριφορά επιδρά αρνητικά στον ανταγωνισμό σε μια γεωγραφική περιοχή που υπερβαίνει τα όρια ενός κράτους μέλους και είναι πιθανό ότι οδηγεί σε εκτροπή του εμπορίου από την κατεύθυνση που θα είχε ακολουθήσει ελλείψει της κατάχρησης. Για παράδειγμα, τα εμπορικά ρεύματα μπορούν να επηρεάζονται όταν επιχείρηση που κατέχει δεσπόζουσα θέση χορηγεί εκπτώσεις σε τακτικούς πελάτες. Είναι πιθανό ότι οι πελάτες που καλύπτονται από παρόμοιο σύστημα εκπτώσεων που εφαρμόζεται στο πλαίσιο συμπεριφοράς αποκλεισμού, θα αγοράσουν μικρότερες ποσότητες από ανταγωνιστές της δεσπόζουσας επιχείρησης από ό,τι εάν δεν υπήρχαν οι εκπτώσεις αυτές. Οι συμπεριφορές αποκλεισμού που αποσκοπούν άμεσα στον παραγκωνισμό ενός ανταγωνιστή, όπως η επιθετική τιμολόγηση, είναι επίσης ικανές να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών λόγω της επίπτωσης που έχουν στη διάρθρωση του ανταγωνισμού στο εσωτερικό της Κοινότητας ⁽⁵³⁾. Όταν μια επιχείρηση η οποία κατέχει δεσπόζουσα θέση υιοθετεί συμπεριφορά που αποσκοπεί στον παραγκωνισμό ενός ανταγωνιστή που δραστηριοποιείται σε περισσότερα του ενός κράτη μέλη, το εμπόριο δύναται να επηρεαστεί με διάφορους τρόπους. Πρώτον, υπάρχει ο κίνδυνος να πάψει ο ανταγωνιστής αυτός να αποτελεί πηγή εφοδιασμού εντός της Κοινότητας. Ακόμα και εάν η σκοπούμενη επιχείρηση δεν παραγκωνίζεται εντελώς από την αγορά, είναι πιθανό ότι η μελλοντική ανταγωνιστική συμπεριφορά της θα επηρεαστεί, γεγονός που θα έχει επίσης επιπτώσεις στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Δεύτερον, η κατάχρηση μπορεί να έχει συνέπειες και για άλλους ανταγωνιστές. Πράγματι, η δεσπόζουσα επιχείρηση μπορεί, με την καταχρηστική συμπεριφορά της, να σηματοδοτήσει στους ανταγωνιστές της ότι θα πατάξει κάθε προσπάθεια εκ μέρους τους να την ανταγωνιστούν πραγματικά. Τρίτον, το ίδιο το γεγονός του παραγκωνισμού ενός ανταγωνιστή μπορεί να καταστήσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών ικανό να επηρεαστεί. Αυτό μπορεί να συμβαίνει ακόμα και στην περίπτωση που η επιχείρηση που κινδυνεύει να παραγκωνιστεί πραγματοποιεί κυρίως εξαγωγές προς τρίτες χώρες ⁽⁵⁴⁾. Το κοινοτικό δικαίο εφαρμόζεται στις περιπτώσεις αυτές εάν η διάρθρωση του ανταγωνισμού ενδέχεται να επιδεινωθεί ακόμα περισσότερο.

76. Όταν μια επιχείρηση που κατέχει δεσπόζουσα θέση εκμεταλλεύεται καταχρηστικά την ισχύ της στην αγορά ή αποκλείει καταχρηστικά ανταγωνιστές της από την αγορά σε περισσότερα του ενός κράτη μέλη, η κατάχρηση μπορεί από την ίδια τη φύση της να επηρεάσει αισθητά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Λαμβανομένης υπόψη της θέσης της δεσπόζουσας επιχείρησης στην αγορά και του γεγονότος ότι η κατάχρηση αφορά περισσότερα του ενός κράτη μέλη, η έκταση της κατάχρησης και η πιθανή της επίπτωση στα εμπορικά ρεύματα είναι κανονικά τόσο σημαντικές ώστε να μπορούν να επηρεάζουν αισθητά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Σε περίπτωση καταχρηστικής εκμετάλλευσης της ισχύος στην αγορά, όπως οι τιμολογιακές διακρίσεις, η κατάχρηση μεταβάλλει την ανταγωνιστική θέση των εμπορικών εταιρών σε περισσότερα του ενός κράτη μέλη. Σε περίπτωση καταχρηστικού αποκλεισμού από την αγορά, όπως η καταχρηστική συμπεριφορά που αποσκοπεί στον παραγκωνισμό ενός ανταγωνιστή, επηρεάζεται η οικονομική δραστηριότητα περισσότερων ανταγωνιστών σε άλλα κράτη μέλη. Η ίδια η ύπαρξη δεσπόζουσας θέσης σε περισσότερα του ενός κράτη μέλη συνεπάγεται ότι ο ανταγωνισμός έχει μειωθεί σε σημαντικό τμήμα της κοινής αγοράς⁽⁵⁵⁾. Όταν μια δεσπόζουσα επιχείρηση, με την καταχρηστική συμπεριφορά της, εξασθενεί ακόμα περισσότερο τον ανταγωνισμό, για παράδειγμα με την παραγκόνιση ενός ανταγωνιστή, η καταχρηστική αυτή συμπεριφορά δύναται κανονικά να επηρεάσει αισθητά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών.
- 3.2. Συμφωνίες και καταχρήσεις που καλύπτουν ένα μόνο κράτος μέλος ή μέρος μόνο κράτους μέλους**
77. Όταν συμφωνίες ή καταχρηστικές πρακτικές καλύπτουν το έδαφος ενός μόνο κράτους μέλους, ενδέχεται να είναι αναγκαία μια λεπτομερέστερη ανάλυση της ικανότητας των συμφωνιών ή καταχρηστικών πρακτικών να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Υπενθυμίζεται ότι για να υπάρξει επίδραση στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών δεν απαιτείται κατ' ανάγκη να περιορίζεται το εμπόριο. Αρκεί να υπάρχει δυνατότητα αισθητής μεταβολής των εμπορικών ρευμάτων μεταξύ κρατών μελών. Ωστόσο, σε πολλές περιπτώσεις που αφορούν ένα μόνο κράτος μέλος, η φύση της πιθανολογούμενης παράβασης, και ιδίως η ικανότητά της να εμποδίσει την είσοδο ανταγωνιστών στην εθνική αγορά, παρέχει επαρκείς ενδείξεις για το βαθμό στον οποίο η συμφωνία ή πρακτική δύναται να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Οι περιπτώσεις που αναφέρονται κατωτέρω δεν είναι εξαντλητικές. Είναι απλώς παραδείγματα περιπτώσεων στις οποίες συμφωνίες που περιορίζονται στο έδαφος ενός μόνο κράτους μέλους δύναται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών.
- 3.2.1. Συμπράξεις που καλύπτουν ένα μόνο κράτος μέλος**
78. Οι οριζόντιες συμπράξεις που καλύπτουν το σύνολο ενός κράτους μέλους δύναται κανονικά να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Σε σειρά αποφάσεών τους, τα κοινοτικά δικαστήρια τόνισαν ότι συμφωνίες που εκτείνονται στο σύνολο του εδάφους κράτους μέλους έχουν από την ίδια τους τη φύση ως αποτέλεσμα την παγίωση εθνικών στεγανοποιήσεων των αγορών και εμποδίζουν έτσι την οικονομική αλληλοδιείσδυση που επιδιώκεται από τη Συνθήκη⁽⁵⁶⁾.
79. Η ικανότητα αυτών των συμφωνιών να κατακερματίζουν την εσωτερική αγορά οφείλεται στο γεγονός ότι οι επιχειρήσεις που συμμετέχουν σε συμπράξεις που καλύπτουν ένα μόνο κράτος μέλος θα επιδιώξουν κανονικά να αποκλείσουν τους ανταγωνιστές από άλλα κράτη μέλη⁽⁵⁷⁾. Εάν δεν το πράξουν, και εάν το προϊόν που αφορά η συμφωνία μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο εισαγωγών⁽⁵⁸⁾, ο ανταγωνισμός εκ μέρους επιχειρήσεων άλλων κρατών μελών μπορεί να αποδυναμώσει τη σύμπραξη. Καταρχήν, οι συμφωνίες αυτές δύναται επίσης, από την ίδια τη φύση τους, να επηρεάσουν αισθητά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, λαμβανομένου υπόψη του βαθμού κάλυψης της αγοράς που απαιτείται για την αποτελεσματικότητα των συμπράξεων.
80. Η έννοια του επηρεασμού του εμπορίου περιλαμβάνει τις δυνητικές επιδράσεις και συνεπώς δεν έχει καθοριστική σημασία εάν λαμβάνονται πράγματι σε κάποια χρονική στιγμή μέτρα για την προστασία κατά των ανταγωνιστών από άλλα κράτη μέλη. Πράγματι, εάν οι τιμές που καθορίζει η σύμπραξη είναι ανάλογες με τις τιμές που εφαρμόζονται σε άλλα κράτη μέλη, μπορεί να μην υπάρχει επείγουσα ανάγκη να λάβουν τα μέλη της σύμπραξης μέτρα κατά των ανταγωνιστών από άλλα κράτη μέλη. Αυτό που έχει σημασία είναι εάν είναι ή όχι πιθανό ότι θα το πράξουν όταν οι συνθήκες της αγοράς μεταβληθούν. Η πιθανότητα ότι θα το πράξουν εξαρτάται από την ύπαρξη ή όχι φυσικών εμποδίων στην εμπορία του προϊόντος και ιδίως εάν το σχετικό προϊόν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο εμπορίου μεταξύ κρατών μελών. Για παράδειγμα, σε μια υπόθεση που αφορούσε ορισμένες υπηρεσίες τραπεζικών υπηρεσιών⁽⁵⁹⁾, το Δικαστήριο έκρινε ότι το εμπόριο δεν μπορούσε να επηρεαστεί αισθητά διότι οι δυνητικές διασυνοριακές συναλλαγές στα εν λόγω προϊόντα ήταν πολύ περιορισμένες και δεν αποτελούσαν καθοριστικό παράγοντα στην επιλογή επιχειρήσεων από άλλα κράτη μέλη να εγκατασταθούν ή όχι στο σχετικό κράτος μέλος⁽⁶⁰⁾.
81. Η προσοχή με την οποία τα μέλη μιας σύμπραξης παρακολουθούν τις τιμές και τους ανταγωνιστές από άλλα κράτη μέλη παρέχει μια ένδειξη του βαθμού στον οποίο τα προϊόντα που καλύπτονται από τη σύμπραξη μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο διασυνοριακού εμπορίου. Η παρακολούθηση των τιμών υποδηλώνει ότι η σύμπραξη θεωρεί ότι απειλείται από τον ανταγωνισμό και ιδίως από ανταγωνιστές από άλλα κράτη μέλη. Επιπλέον, εάν υπάρχουν αποδείξεις ότι τα μέλη της σύμπραξης καθόρισαν σκοπίμως το επίπεδο των τιμών τους σε συνάρτηση με τις τιμές που εφαρμόζονται σε άλλα κράτη μέλη (οριακή τιμολόγηση), καταδεικνύεται σαφώς ότι τα σχετικά προϊόντα αποτελούν αντικείμενο διασυνοριακών συναλλαγών και ότι το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών μπορεί να επηρεαστεί.
82. Το εμπόριο δύναται καταρχήν να επηρεαστεί όταν τα μέλη εθνικής σύμπραξης παρέχουν σε ανταγωνιστές από άλλα κράτη μέλη κίνητρα να προσχωρήσουν στην περιοριστική συμφωνία προκειμένου να αμβλύνουν τις ανταγωνιστικές πιέσεις εκ μέρους αυτών των ανταγωνιστών, αλλά και όταν αποκλείουν τους ανταγωνιστές αυτούς από τη συμφωνία, αναγκάζοντάς τους να υποστούν ένα ανταγωνιστικό μειονέκτημα⁽⁶¹⁾. Στις περιπτώσεις αυτές, η συμφωνία είτε εμποδίζει αυτούς τους ανταγωνιστές να εκμεταλλευτούν το ενδεχόμενο ανταγωνιστικό πλεονέκτημά τους, είτε αυξάνει το κόστος τους, επηρεάζοντας έτσι αρνητικά την ανταγωνιστικότητα και τις πωλήσεις τους. Και στις δύο περιπτώσεις, η

συμφωνία εμποδίζει τις δραστηριότητες ανταγωνιστών από άλλα κράτη μέλη στην εθνική αγορά. Το ίδιο ισχύει όταν μια σύμβαση που περιορίζεται σε ένα μόνο κράτος μέλος συνάπτεται μεταξύ επιχειρήσεων οι οποίες μεταπωλούν προϊόντα που εισάγονται από άλλα κράτη μέλη ⁽⁶²⁾.

3.2.2. Συμφωνίες οριζόντιας συνεργασίας που καλύπτουν ένα μόνο κράτος μέλος

83. Οι συμφωνίες οριζόντιας συνεργασίας και ιδίως οι μη λειτουργικά αυτόνομες κοινές επιχειρήσεις (βλέπε παράγραφο 66 ανωτέρω), οι οποίες περιορίζονται σε ένα μόνο κράτος μέλος και δεν αφορούν άμεσα εισαγωγές και εξαγωγές, δεν ανήκουν στην κατηγορία συμφωνιών που δύνανται από την ίδια τη φύση τους να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Ενδέχεται συνεπώς να είναι αναγκαία η προσεκτική εξέταση κάθε μεμονωμένης συμφωνίας για να διαπιστωθεί εάν επηρεάζει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών.

84. Οι συμφωνίες οριζόντιας συνεργασίας δύνανται σε ορισμένες περιπτώσεις να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών εάν έχουν ως αποτέλεσμα τον αποκλεισμό ανταγωνιστών από την αγορά. Αυτό μπορεί να συμβαίνει στην περίπτωση συμφωνιών που εισάγουν τομεακά πρότυπα τυποποίησης και πιστοποίησης τα οποία είτε αποκλείουν τις επιχειρήσεις από άλλα κράτη μέλη είτε μπορούν να τηρούνται πιο εύκολα από τις επιχειρήσεις του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους διότι βασίζονται σε εθνικούς κανόνες και παραδόσεις. Στις περιπτώσεις αυτές οι συμφωνίες δυσχεραίνουν τη διείσδυση επιχειρήσεων από άλλα κράτη μέλη στην εθνική αγορά.

85. Το εμπόριο μπορεί επίσης να επηρεαστεί όταν μια κοινή επιχείρηση αποκλείει επιχειρήσεις άλλων κρατών μελών από ένα σημαντικό διαύλο διανομής ή από μια πηγή ζήτησης. Εάν, για παράδειγμα, δύο ή περισσότεροι διανομείς εγκατεστημένοι στο ίδιο κράτος μέλος αντιπροσωπεύουν σημαντικό τμήμα των εισαγωγών του σχετικού προϊόντος και δημιουργούν κοινή επιχείρηση μέσω της οποίας πραγματοποιούν συγκεντρωτικά τις αγορές συγκεκριμένου προϊόντος, η επακόλουθη μείωση του αριθμού των διαύλων διανομής περιορίζει τις δυνατότητες των προμηθευτών από άλλα κράτη μέλη να αποκτήσουν πρόσβαση στην εθνική αγορά. Το εμπόριο μπορεί συνεπώς να επηρεαστεί ⁽⁶³⁾, όπως άλλωστε και στις περιπτώσεις στις οποίες επιχειρήσεις που προηγουμένως εισήγαγαν ένα προϊόν δημιουργούν κοινή επιχείρηση για την παραγωγή του. Στην περίπτωση αυτή, η συμφωνία μεταβάλλει τα εμπορικά ρεύματα μεταξύ κρατών μελών σε σχέση με την κατάσταση πριν από τη σύναψη της συμφωνίας.

3.2.3. Κάθετες συμφωνίες που καλύπτουν ένα μόνο κράτος μέλος

86. Οι κάθετες συμφωνίες που καλύπτουν το σύνολο ενός κράτους μέλους δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών ιδίως όταν δυσχεραίνουν την εισοδο, με εξαγωγές ή με εγκατάσταση, επιχειρήσεων από άλλα κράτη μέλη στη σχετική εθνική αγορά (αποτέλεσμα αποκλεισμού). Όταν κάθετες συμφωνίες έχουν παρόμοια αποτελέσματα αποκλεισμού, συμβάλλουν στον κατακερματισμό των αγορών σε

εθνική βάση και εμποδίζουν έτσι την οικονομική αλληλοδιείσδυση που επιδιώκεται από τη Συνθήκη ⁽⁶⁴⁾.

87. Αποκλεισμός μπορεί, για παράδειγμα, να υπάρχει όταν οι προμηθευτές επιβάλλουν στους αγοραστές υποχρεώσεις αποκλειστικής αγοράς ⁽⁶⁵⁾. Στην υπόθεση *Delimitis* ⁽⁶⁶⁾, η οποία αφορούσε συμφωνίες μεταξύ ενός παραγωγού μύρας και του ιδιοκτήτη καταστημάτων κατανάλωσης μύρας, με τις οποίες ο τελευταίος αναλάμβανε να αγοράζει μύρα αποκλειστικά από τον εν λόγω ζυθοποιό, το Δικαστήριο όρισε τον αποκλεισμό ως την έλλειψη, λόγω των συμφωνιών, πραγματικών και συγκεκριμένων δυνατοτήτων πρόσβασης στην αγορά. Κανονικά, οι συμφωνίες δημιουργούν σημαντικά εμπόδια στην εισοδο μόνο όταν καλύπτουν ουσιαστικό τμήμα της αγοράς. Το μερίδιο αγοράς και η κάλυψη της αγοράς μπορούν να αποτελέσουν κατάλληλους δείκτες από την άποψη αυτή. Κατά την εκτίμηση πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όχι μόνο η σχετική συμφωνία ή το σχετικό δίκτυο συμφωνιών, αλλά επίσης και τα άλλα παράλληλα δίκτυα συμφωνιών που έχουν παρόμοια αποτελέσματα ⁽⁶⁷⁾.

88. Οι κάθετες συμφωνίες οι οποίες καλύπτουν το σύνολο ενός κράτους μέλους και αφορούν προϊόντα που αποτελούν αντικείμενο διασυνοριακών ανταλλαγών δύνανται επίσης να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, ακόμα και εάν δεν δημιουργούν άμεσα εμπόδια σ' αυτό. Οι συμφωνίες με τις οποίες οι επιχειρήσεις εφαρμόζουν ορισμένη τιμή μεταπώλησης δύνανται να επηρεάσουν άμεσα το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών εάν αυξάνουν τις εισαγωγές από άλλα κράτη μέλη και μειώνουν τις εξαγωγές από τα σχετικά κράτη μέλη ⁽⁶⁸⁾. Οι συμφωνίες που επιβάλλουν τιμή μεταπώλησης δύνανται επίσης να επηρεάσουν τα εμπορικά ρεύματα με τον ίδιο σχεδόν τρόπο με τις οριζόντιες συμπράξεις. Στο βαθμό που η επιβαλλόμενη τιμή μεταπώλησης είναι υψηλότερη από την τιμή που εφαρμόζεται σε άλλα κράτη μέλη, αυτό το επίπεδο τιμών είναι διατηρήσιμο μόνο εάν υπάρχει δυνατότητα ελέγχου των εισαγωγών από άλλα κράτη μέλη.

3.2.4. Συμφωνίες που καλύπτουν μέρος μόνο κράτους μέλους

89. Από ποιοτική άποψη, η εκτίμηση των συμφωνιών που καλύπτουν μέρος μόνο κράτους μέλους γίνεται με τον ίδιο τρόπο όπως και στην περίπτωση των συμφωνιών που καλύπτουν το σύνολο κράτους μέλους. Αυτό σημαίνει ότι εφαρμόζεται η ανάλυση που αναπτύσσεται στο Τμήμα 2. Ωστόσο, κατά την εκτίμηση του αισθητού χαρακτήρα του επηρεασμού, πρέπει να γίνεται διάκριση ανάμεσα στις δύο κατηγορίες συμφωνιών προκειμένου να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι μόνον ένα τμήμα του κράτους μέλους καλύπτεται από τη συμφωνία. Πρέπει επίσης να συνεκτιμηθεί η αναλογία του εθνικού εδάφους που μπορεί να επηρεαστεί από το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Εάν, για παράδειγμα, τα έξοδα μεταφοράς και η ακτίνα δράσης του διαθέσιμου εξοπλισμού καθιστούν οικονομικά ασύμφορη την εξυπηρέτηση του συνόλου του εδάφους κράτους μέλους από επιχειρήσεις άλλων κρατών μελών, το εμπόριο μπορεί να επηρεαστεί εάν η συμφωνία απαγορεύει την πρόσβαση στο τμήμα του εδάφους κράτους μέλους στο οποίο είναι δυνατή η διενέργεια συναλλαγών μεταξύ κρατών μελών, εφόσον το τμήμα αυτό δεν είναι αμελητέο ⁽⁶⁹⁾.

90. Εάν μια συμφωνία αποκλείει την πρόσβαση σε μια περιφερειακή αγορά, το εμπόριο επηρεάζεται αισθητά εάν ο όγκος των επηρεαζόμενων πωλήσεων αντιπροσωπεύει ουσιαστική αναλογία του συνόλου των πωλήσεων των σχετικών προϊόντων στο εσωτερικό του κράτους μέλους. Η εκτίμηση αυτή δεν μπορεί να βασίζεται μόνο στη γεωγραφική κάλυψη. Πρέπει επίσης να δοθεί κάποια βαρύτητα στο μερίδιο αγοράς των μερών της συμφωνίας. Ακόμα και εάν τα μέρη έχουν υψηλά μερίδια αγοράς σε μια επακριβώς οριζόμενη περιφερειακή αγορά, το μέγεθος, από πλευράς όγκου, της επηρεαζόμενης αγοράς ενδέχεται να είναι αμελητέο σε σύγκριση με τις συνολικές πωλήσεις των σχετικών προϊόντων στο εσωτερικό του κράτους μέλους. Γενικά, ο καλύτερος δείκτης της ικανότητας μιας συμφωνίας να επηρεάζει (αισθητά) το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών θεωρείται συνεπώς το αποκλειόμενο μερίδιο της εθνικής αγοράς, εκφρασμένο σε όγκο. Συνεπώς, οι συμφωνίες που καλύπτουν περιοχές με υψηλή συγκέντρωση της ζήτησης έχουν μεγαλύτερη βαρύτητα από τις συμφωνίες που καλύπτουν περιοχές με χαμηλότερη συγκέντρωση της ζήτησης. Πράγματι, το κοινοτικό δίκαιο εφαρμόζεται μόνο εάν το αποκλειόμενο μερίδιο αγοράς είναι σημαντικό.
91. Οι συμφωνίες που έχουν τοπικό χαρακτήρα δεν δύνανται, αυτές καθαυτές, να επηρεάσουν αισθητά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Αυτό συμβαίνει ακόμα και εάν η τοπική αγορά βρίσκεται σε συνοριακή περιοχή. Αντίθετα, εάν το αποκλειόμενο μερίδιο της εθνικής αγοράς είναι σημαντικό, το εμπόριο δύναται να επηρεαστεί ακόμα και εάν η εν λόγω αγορά δεν βρίσκεται σε συνοριακή περιοχή.
92. Για τις περιπτώσεις που εμπίπτουν στην κατηγορία αυτή, ορισμένες κατευθυντήριες γραμμές μπορούν να αντληθούν από τη νομολογία σχετικά με την έννοια του «σημαντικού τμήματος της κοινής αγοράς» του άρθρου 82⁽⁷⁰⁾. Για παράδειγμα, μπορεί να θεωρηθεί ότι οι συμφωνίες που εμποδίζουν την πρόσβαση ανταγωνιστών από άλλα κράτη μέλη σε μέρος κράτους μέλους που αποτελεί σημαντικό τμήμα της κοινής αγοράς επηρεάζουν αισθητά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών.
- 3.2.5. Καταχρήσεις δεσπόζουσας θέσης που καλύπτουν ένα μόνο κράτος μέλος
93. Όταν μια επιχείρηση κατέχει δεσπόζουσα θέση που καλύπτει το σύνολο κράτους μέλους και η συμπεριφορά της έχει ως αποτέλεσμα τον καταχρηστικό αποκλεισμό ανταγωνιστών από την αγορά, το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών δύναται κανονικά να επηρεαστεί. Η καταχρηστική αυτή συμπεριφορά δυσχεραίνει γενικά την είσοδο ανταγωνιστών από άλλα κράτη μέλη στην αγορά και συνεπώς μπορεί να επηρεάσει τα εμπορικά ρεύματα⁽⁷¹⁾. Στην υπόθεση *Michelin*⁽⁷²⁾, για παράδειγμα, το Δικαστήριο έκρινε ότι το σύστημα εκπτώσεων σε πιστούς πελάτες απέκλειε τους ανταγωνιστές από άλλα κράτη μέλη και συνεπώς επηρέαζε το εμπόριο κατά την έννοια του άρθρου 82. Στην υπόθεση *Rennet*⁽⁷³⁾, το Δικαστήριο έκρινε επίσης ότι η κατάχρηση που συνίσταται στη επιβολή στους πελάτες υποχρέωσης αποκλειστικής αγοράς απέκλειε τα προϊόντα από άλλα κράτη μέλη.
94. Εάν καταχρηστικός αποκλεισμός από την αγορά επηρεάζει τη διάρθρωση του ανταγωνισμού στο εσωτερικό κράτους μέλους, για παράδειγμα με τον παραγκωνισμό ή την απειλή παραγκωνισμού ενός ανταγωνιστή, δύναται επίσης να επηρεάσει και το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Εάν η επιχείρηση που απειλείται με παραγκωνισμό δραστηριοποιείται σε ένα μόνο κράτος μέλος, η κατάχρηση δεν επηρεάζει κανονικά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών μπορεί να επηρεαστεί εάν η απειλούμενη επιχείρηση πραγματοποιεί εξαγωγές σε ή εισαγωγές από άλλα κράτη μέλη⁽⁷⁴⁾ και ασκεί ταυτόχρονα δραστηριότητες σε άλλα κράτη μέλη⁽⁷⁵⁾. Επηρεασμός του εμπορίου μπορεί να προκύψει και από τον αποτρεπτικό αντίκτυπο που έχει η κατάχρηση στους άλλους ανταγωνιστές. Εάν η δεσπόζουσα επιχείρηση αποκτήσει, μετά από επανειλημμένες ενέργειές της, τη φήμη ότι υιοθετεί συμπεριφορές αποκλεισμού των επιχειρήσεων που επιχειρούν να την ανταγωνιστούν άμεσα, είναι πιθανό ότι οι ανταγωνιστές από άλλα κράτη μέλη θα είναι λιγότερο επιθετικοί, γεγονός που θα μπορούσε να επηρεάσει το διασυνοριακό εμπόριο ακόμα και εάν το θύμα της συμπεριφοράς αυτής δεν είναι επιχείρηση από άλλο κράτος μέλος.
95. Σε περίπτωση καταχρηστικής εκμετάλλευσης ισχύος στην αγορά, όπως οι διακρίσεις μέσω των τιμών και η υπερβολική τιμολόγηση, η κατάσταση ενδέχεται να είναι πιο πολύπλοκη. Η εφαρμογή τιμών που εισάγουν διακρίσεις μεταξύ εγχώριων πελατών δεν επηρεάζει κανονικά το διασυνοριακό εμπόριο. Μπορεί ωστόσο να το επηρεάσει εάν οι αγοραστές πραγματοποιούν εξαγωγές και βρίσκονται σε μειονεκτική θέση λόγω της διακριτικής διαφοροποίησης των τιμών ή εάν η πρακτική αυτή χρησιμοποιείται για την παρεμπόδιση των εισαγωγών⁽⁷⁶⁾. Οι πρακτικές που συνίστανται στην εφαρμογή χαμηλότερων τιμών σε καταναλωτές που διαφορετικά θα πραγματοποιούσαν εισαγωγές από άλλα κράτη μέλη δυσχεραίνουν την είσοδο στην αγορά ανταγωνιστών από άλλα κράτη μέλη. Στις περιπτώσεις αυτές το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών μπορεί να επηρεαστεί.
96. Όταν μια επιχείρηση κατέχει δεσπόζουσα θέση που καλύπτει το σύνολο κράτους μέλους, είναι καταρχήν αδιάφορο εάν η κατάχρηση που διαπράττει η δεσπόζουσα επιχείρηση επηρεάζει τμήμα μόνο του εδάφους του κράτους μέλους ή ορισμένους μόνο αγοραστές στο έδαφός του. Μια δεσπόζουσα επιχείρηση μπορεί να εμποδίσει το εμπόριο με ουσιαστικό τρόπο εάν υιοθετεί καταχρηστική συμπεριφορά σε τομείς ή έναντι πελατών που ενδέχεται να αποτελέσουν στόχο ανταγωνιστών από άλλα κράτη μέλη. Έτσι, ορισμένοι διαυλοι διανομής αποτελούν σε ορισμένες περιπτώσεις ιδιαίτερα σημαντικό μέσο για την απόκτηση πρόσβασης σε μεγάλες κατηγορίες καταναλωτών. Η παρεμπόδιση της πρόσβασης σε παρόμοιους διαυλους μπορεί να έχει σημαντικές επιπτώσεις στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Κατά την εκτίμηση του αισθητού χαρακτήρα του επηρεασμού, πρέπει επίσης να λαμβάνεται υπόψη το γεγονός ότι η ίδια η παρουσία δεσπόζουσας επιχείρησης που καλύπτει το σύνολο κράτους μέλους μπορεί να δυσχεράνει τη διείσδυση στην αγορά. Κάθε κατάχρηση που αυξάνει τα εμπόδια στην είσοδο στην εθνική αγορά πρέπει συνεπώς να θεωρείται ότι επηρεάζει αισθητά το εμπόριο. Ο συνδυασμός της θέσης της δεσπόζουσας επιχείρησης στην αγορά και της αντίθετης προς τον ανταγωνισμό φύσης της συμπεριφοράς της συνεπάγεται ότι οι καταχρήσεις αυτές έχουν, από την ίδια τη φύση τους, αισθητή

επίδραση στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Ωστόσο, εάν η κατάχρηση έχει καθαρά τοπικό χαρακτήρα ή αφορά αμελητέο μόνο τμήμα των πωλήσεων της δεσπόζουσας επιχείρησης εντός του σχετικού κράτους μέλους, το εμπόριο δεν μπορεί να επηρεαστεί αισθητά.

3.2.6. Κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης που καλύπτει μέρος μόνο κρατους μέλους

97. Όταν η δεσπόζουσα θέση καλύπτει μέρος μόνο κράτους μέλους, ορισμένες κατευθυντήριες γραμμές μπορούν να αναζητηθούν, όπως και στην περίπτωση των συμφωνιών, στην απαίτηση του άρθρου 82 να καλύπτει η δεσπόζουσα θέση σημαντικό τμήμα της κοινής αγοράς. Εάν η δεσπόζουσα θέση καλύπτει μέρος κράτους μέλους που αποτελεί σημαντικό τμήμα της κοινής αγοράς και η κατάχρηση δυσχεραίνει την πρόσβαση ανταγωνιστών από άλλα κράτη μέλη στην αγορά στην οποία η επιχείρηση κατέχει δεσπόζουσα θέση, πρέπει κανονικά να θεωρείται ότι το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών δύναται να επηρεαστεί αισθητά.

98. Κατά την εφαρμογή του κριτηρίου αυτού, πρέπει να ληφθεί ιδίως υπόψη το μέγεθος της σχετικής αγοράς από πλευράς όγκου. Οι περιοχές ενός κράτους μέλους, ή ακόμα και ένας λιμένας ή αερολιμένας σε αυτό, μπορούν, ανάλογα με τη σημασία τους, να αποτελούν σημαντικό τμήμα της κοινής αγοράς⁽⁷⁷⁾. Στην περίπτωση των λιμένων ή αερολιμένων, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη εάν η υποδομή χρησιμοποιείται για την παροχή διασυνοριακών υπηρεσιών και, εάν ναι, σε ποιο βαθμό. Όταν κοινές υποδομές αερολιμένων και λιμένων είναι σημαντικές από την άποψη της παροχής διασυνοριακών υπηρεσιών, το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών μπορεί να επηρεαστεί.

99. Όπως και στην περίπτωση της δεσπόζουσας θέσης που καλύπτει το σύνολο κράτους μέλους (βλέπε παράγραφο 95 ανωτέρω), το εμπόριο ενδέχεται να μην μπορεί να επηρεαστεί αισθητά εάν η κατάχρηση έχει καθαρά τοπικό χαρακτήρα και αφορά αμελητέο μόνο τμήμα των πωλήσεων της δεσπόζουσας επιχείρησης.

3.3. Συμφωνίες και καταχρήσεις που αφορούν εισαγωγές από και εξαγωγές σε τρίτες χώρες και συμφωνίες και πρακτικές στις οποίες συμμετέχουν επιχειρήσεις εγκατεστημένες σε τρίτες χώρες

3.3.1. Γενικές παρατηρήσεις

100. Τα άρθρα 81 και 82 εφαρμόζονται στις συμφωνίες και πρακτικές που δύναται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών ακόμα και εάν ένα ή περισσότερα από τα μέρη είναι εγκατεστημένα εκτός Κοινότητας⁽⁷⁸⁾. Τα άρθρα 81 και 82 εφαρμόζονται ανεξάρτητα από τον τόπο στον οποίο είναι εγκατεστημένες οι επιχειρήσεις ή τον τόπο στον οποίο συνάφθηκε η συμφωνία, εφόσον η συμφωνία ή πρακτική είτε εφαρμόζεται στο εσωτερικό της Κοινότητας⁽⁷⁹⁾, είτε έχει αποτελέσματα στο εσωτερικό της Κοινότητας⁽⁸⁰⁾. Τα άρθρα 81 και 82 μπορούν επίσης να εφαρμοστούν στις συμφωνίες και πρακτικές που αφορούν τρίτες χώρες, εφόσον δύναται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Η γενική αρχή του Τμήματος 2 ανωτέρω, σύμφωνα με την οποία η συμφωνία ή πρακτική πρέπει να δύναται να έχει αισθητή επίδραση, άμεση ή έμμεση, πραγματική ή δυνητική, στα εμπορικά ρεύματα μεταξύ κρατών μελών, εφαρμόζεται επίσης

στην περίπτωση των συμφωνιών και καταχρήσεων που αφορούν επιχειρήσεις εγκατεστημένες σε τρίτες χώρες ή εισαγωγές από και εξαγωγές σε τρίτες χώρες.

101. Για τους σκοπούς της οριοθέτησης του πεδίου του κοινοτικού δικαίου αρκεί η συμφωνία ή πρακτική που αφορά τρίτες χώρες ή επιχειρήσεις εγκατεστημένες σε τρίτες χώρες να δύναται να επηρεάσει τη διασυνοριακή οικονομική δραστηριότητα στο εσωτερικό της Κοινότητας. Οι εισαγωγές σε ένα κράτος μέλος μπορούν από μόνες τους να έχουν παρόμοια αποτελέσματα. Πράγματι, οι εισαγωγές μπορούν να επηρεάσουν τους όρους του ανταγωνισμού στο κράτος μέλος εισαγωγής, γεγονός που μπορεί με τη σειρά του να έχει επιπτώσεις στις εξαγωγές και τις εισαγωγές ανταγωνιστικών προϊόντων σε και από άλλα κράτη μέλη. Με άλλα λόγια, οι προκύπτουσες από τη συμφωνία ή πρακτική εισαγωγές από τρίτες χώρες μπορούν να προκαλέσουν εκτροπή του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών, επηρεάζοντας έτσι τα εμπορικά ρεύματα.

102. Κατά την εφαρμογή του κριτηρίου του επηρεασμού του εμπορίου στις συμφωνίες και πρακτικές που αναφέρονται ανωτέρω, πρέπει να εξεταστεί, μεταξύ άλλων, ποιος είναι ο σκοπός της συμφωνίας ή πρακτικής, όπως προκύπτει από το περιεχόμενό της, ή από την πρόθεση των συμμετεχουσών επιχειρήσεων⁽⁸¹⁾.

103. Εάν σκοπός της συμφωνίας είναι να περιορίσει τον ανταγωνισμό στο εσωτερικό της Κοινότητας, η απαίτηση για επηρεασμό του εμπορίου πληρούται πιο άμεσα από ό,τι εάν ο σκοπός της συνίσταται κυρίως στη ρύθμιση του ανταγωνισμού στο εξωτερικό της Κοινότητας. Πράγματι, στην πρώτη περίπτωση, η συμφωνία ή πρακτική έχει άμεση επίπτωση στον ανταγωνισμό στο εσωτερικό της Κοινότητας και στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Καταρχήν, αυτές οι συμφωνίες και πρακτικές, οι οποίες μπορούν να αφορούν τόσο εισαγωγές όσο και εξαγωγές, δύναται από την ίδια τη φύση τους να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών.

3.3.2. Συμφωνίες που έχουν ως σκοπό τον περιορισμό του ανταγωνισμού στο εσωτερικό της Κοινότητας

104. Όσον αφορά τις εισαγωγές, η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει τις συμφωνίες που οδηγούν στην απομόνωση της εσωτερικής αγοράς⁽⁸²⁾, όπως στην περίπτωση των συμφωνιών με τις οποίες επιχειρήσεις ανταγωνίζονται μεταξύ τους στην Κοινότητα και σε τρίτες χώρες διαμοιράζονται μεταξύ τους τις αγορές, αναλαμβάνοντας για παράδειγμα να μην πραγματοποιούν πωλήσεις στην εθνική αγορά του άλλου ή των άλλων ανταγωνιστών ή συνάπτοντας αμοιβαίες συμφωνίες (αποκλειστικής) διανομής⁽⁸³⁾.

105. Όσον αφορά τις εξαγωγές, η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει τις περιπτώσεις στις οποίες επιχειρήσεις που ανταγωνίζονται μεταξύ τους σε δύο ή περισσότερα κράτη μέλη συμφωνούν να εξαγουν ορισμένες (πλεονάζουσες) ποσότητες σε τρίτες χώρες, προκειμένου να συντονίσουν τη συμπεριφορά τους στις αγορές της Κοινότητας. Αυτές οι συμφωνίες εξαγωγών χρησιμοποιούνται για να μειωθεί ο ανταγωνισμός τιμών με τον περιορισμό της παραγωγής που είναι διαθέσιμη στο εσωτερικό της Κοινότητας, επηρεάζοντας έτσι το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Χωρίς τη συμφωνία εξαγωγών, οι ποσότητες αυτές θα είχαν ίσως πωληθεί στο εσωτερικό της Κοινότητας⁽⁸⁴⁾.

3.3.3. Άλλες συμφωνίες

106. Στην περίπτωση των συμφωνιών και πρακτικών που έχουν ως σκοπό τον περιορισμό του ανταγωνισμού στο εσωτερικό της Κοινότητας, πρέπει κανονικά να εξεταστεί πιο διεξοδικά εάν η διασυνοριακή οικονομική δραστηριότητα στο εσωτερικό της Κοινότητας, και συνεπώς τα εμπορικά ρεύματα μεταξύ κρατών μελών, μπορούν να επηρεαστούν.
107. Από την άποψη αυτή είναι σκόπιμο να εξεταστούν οι επιπτώσεις της συμφωνίας ή πρακτικής στους καταναλωτές και τους άλλους φορείς στο εσωτερικό της Κοινότητας οι οποίοι αγοράζουν τα προϊόντα των επιχειρήσεων που είναι μέρη της συμφωνίας ή πρακτικής⁽⁸⁵⁾. Στην υπόθεση *Compagnie maritime belge*⁽⁸⁶⁾, η οποία αφορούσε συμφωνίες ναυτιλιακών εταιρειών που εκμεταλλεύονταν γραμμές μεταξύ κοινοτικών λιμένων και λιμένων της Δυτικής Αφρικής, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι συμφωνίες μπορούσαν να επηρεάσουν έμμεσα το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών διότι τροποποιούσαν τη ζώνη προσέλευσης των λιμένων της Κοινότητας που καλύπτονταν από τις συμφωνίες και επιπλέον επηρέαζαν τις δραστηριότητες άλλων επιχειρήσεων στο εσωτερικό των ζωνών αυτών. Ειδικότερα, οι συμφωνίες επηρέαζαν τις δραστηριότητες των επιχειρήσεων που βασίζονταν στα μέρη για την παροχή μεταφορικών υπηρεσιών είτε για τη μεταφορά αγαθών που αγόραζαν ή πωλούσαν σε τρίτες χώρες, είτε ως σημαντική συνιστώσα των υπηρεσιών που προσέφεραν οι ίδιοι οι λιμένες.
108. Το εμπόριο μπορεί επίσης να επηρεαστεί όταν η συμφωνία εμποδίζει τις επανεισαγωγές στην Κοινότητα. Αυτό μπορεί, για παράδειγμα, να συμβαίνει στην περίπτωση κάθετων συμ-

φωνιών μεταξύ κοινοτικών προμηθευτών και διανομέων από τρίτες χώρες, οι οποίες επιβάλλουν περιορισμούς στη μεταπώληση εκτός της ζώνης δραστηριότητας που τους έχει παραχωρηθεί, περιλαμβανομένης της Κοινότητας. Εάν ελλείψει της συμφωνίας η μεταπώληση στην Κοινότητα θα ήταν δυνατή και πιθανή, οι εισαγωγές αυτές μπορούν να επηρεάσουν τα εμπορικά ρεύματα εντός της Κοινότητας⁽⁸⁷⁾.

109. Ωστόσο, για να είναι πιθανές οι επιπτώσεις αυτές, πρέπει να υπάρχει σημαντική διαφορά μεταξύ των εντός και εκτός της Κοινότητας τιμών των σχετικών προϊόντων και αυτή η διαφορά τιμών να μην μειώνεται λόγω δασμών ή κόστους μεταφοράς. Επιπλέον, ο όγκος των εξαγόμενων προϊόντων, συγκρινόμενος με το σύνολο της αγοράς για τα προϊόντα αυτά στο έδαφος της κοινής αγοράς, δεν πρέπει να είναι αμελητέος⁽⁸⁸⁾. Εάν ο όγκος των προϊόντων αυτών είναι αμελητέος σε σχέση με εκείνα που πωλούνται εντός της Κοινότητας, η επίδραση της επανεισαγωγής στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών δεν θεωρείται αισθητή. Κατά την εκτίμησή της πρέπει να ληφθεί υπόψη όχι μόνο η μεμονωμένη συμφωνία μεταξύ των μερών, αλλά και ο ενδεχόμενος σωρευτικός αντίκτυπος ομοειδών συμφωνιών που συνάπτονται από τον ίδιο προμηθευτή και τους ανταγωνιστές του. Έτσι, οι ποσότητες του προϊόντος που καλύπτονται από μεμονωμένη συμφωνία μπορούν να είναι πολύ περιορισμένες, ενώ οι ποσότητες που καλύπτονται από περισσότερες ομοειδείς συμφωνίες να είναι σημαντικές. Στην περίπτωση αυτή, οι συμφωνίες δύνανται, στο σύνολό τους, να επηρεάσουν αισθητά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Υπενθυμίζεται ωστόσο (βλέπε παράγραφο 49 ανωτέρω), ότι μια μεμονωμένη συμφωνία ή δίκτυο συμφωνιών πρέπει να συμβάλλει με ουσιαστικό τρόπο στο συνολικό αποτέλεσμα του επηρεασμού του εμπορίου.

(1) ΕΕ C 368 της 22.12.2001, σ. 13.

(2) ΕΕ L 1 της 4.1.2003, σ. 1.

(3) Βλέπε για παράδειγμα τις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 56/64 και 58/64, *Consten και Grundig*, Συλλογή 1966 σ. 429, και τις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 6/73 και 7/73, *Commercial Solvents*, Συλλογή 1974 σ. 223.

(4) Βλέπε την υπόθεση 22/71, *Béguelin*, σκέψη 16, Συλλογή 1971 σ. 949.

(5) Βλέπε την υπόθεση 193/83, *Windsurfing*, σκέψη 96, Συλλογή 1986 σ. 611, και την υπόθεση T-77/94, *Vereniging van Groothandelaren in Bloemkwekerijprodukten*, σκέψη 126, Συλλογή 1997 σ. Π-759.

(6) Βλέπε τις, σκέψεις 142 έως 144, στην της προαναφερθείσας στην υποσημείωση 5 υπόθεση *Vereniging van Groothandelaren in Bloemkwekerijprodukten*.

(7) Βλέπε την υπόθεση T-2/89, *Petrofina*, σκέψη 226, Συλλογή 1991 σ. Π-1087.

(8) Η έννοια του αισθητού επηρεασμού εξετάζεται στο Τμήμα 2.4 κατωτέρω.

(9) Βλέπε την υπόθεση 85/76, *Hoffmann-La Roche*, σκέψη 126, Συλλογή 1979 σ. 461.

(10) Στις παρούσες κατευθυντήριες γραμμές, ο όρος «προϊόντα» καλύπτει τα προϊόντα και τις υπηρεσίες.

(11) Βλέπε την υπόθεση 172/80, *Züchner*, σκέψη 18, Συλλογή 1981, σ. 2021. Βλέπε επίσης την υπόθεση C-309/99, *Wouters*, σκέψη 95, Συλλογή 2002 σ. I-1577, την υπόθεση C-475/99, *Ambulanz Glöckner*, σκέψη 49, Συλλογή 2001 σ. I-8089, τις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-215/96 και 216/96, *Bagnasco*, σκέψη 51, Συλλογή 1999 σ. I-135, την υπόθεση C-55/96, *Job Centre*, σκέψη 37, Συλλογή 1997 σ. I-7119, και την υπόθεση C-41/90, *Höfner και Elser*, σκέψη 33, Συλλογή 1991 σ. I-1979.

(12) Βλέπε για παράδειγμα τις συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-24/93 και λοιποί, *Compagnie maritime belge*, σκέψη 203, Συλλογή 1996 σ. Π-1201, και τη σκέψη 23 της προαναφερθείσας στην υποσημείωση 4 απόφασης στην υπόθεση *Commercial Solvents*.

(13) Βλέπε για παράδειγμα τις συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-213/95 και T-18/96, *SCK και FNK*, Συλλογή 1997 σ. Π-1739, και Τμήματα 3.2.4 και 3.2.6 κατωτέρω.

(14) Βλέπε Τμήμα 3.2 κατωτέρω.

(15) Βλέπε για παράδειγμα την προαναφερθείσα στην υποσημείωση 11 απόφαση στην υπόθεση *Züchner*, καθώς και την υπόθεση 319/82, *Kerpen & Kerpen*, Συλλογή 1983 σ. 4173, τις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 240/82 και λοιποί, *Stichting Sigarettenundustrie*, σκέψη 48, Συλλογή 1985 σ. 3831, και τις συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-25/95 και λοιποί, *Cimenteries CBR*, σκέψη 3930, Συλλογή 2000 σ. Π-491.

- (16) Σε ορισμένες αποφάσεις που αφορούσαν κυρίως κάθετες συμφωνίες, το Δικαστήριο προσέθεσε μια διατύπωση στην οποία διευκρινιζόταν ότι η σύμφωνη ήταν ικανή να εμποδίσει την επίτευξη των στόχων μιας ενιαίας αγοράς μεταξύ των κρατών μελών· βλέπε για παράδειγμα την υπόθεση T-62/98, *Volkswagen*, σκέψη 179, Συλλογή 2000 σ. II-2707, τη σκέψη 47 της προαναφερθείσας στην υποσημείωση 11 απόφασης στην υπόθεση *Bagnasco*, και την υπόθεση 56/65, *Société Technique Minière*, Συλλογή 1966 σ. 337. Κατά συνέπεια, η επίπτωση της συμφωνίας στο στόχο της ενιαίας αγοράς αποτελεί ένα στοιχείο που μπορεί να ληφθεί υπόψη.
- (17) Βλέπε για παράδειγμα την υπόθεση T-228/97, *Irish Sugar*, σκέψη 170, Συλλογή 1999 σ. II-2969, και την υπόθεση 17/77, *Miller*, σκέψη 15, Συλλογή 1978, σ. 131.
- (18) Βλέπε την υπόθεση C-250/92, *Gøttrup-Klim*, σκέψη 54, Συλλογή 1994 σ. II-5641.
- (19) Βλέπε την υπόθεση C-306/96, *Javico*, σκέψη 17, Συλλογή 1998 σ. I-1983, και τη σκέψη 18 της προαναφερθείσας στην υποσημείωση 5 απόφασης στην υπόθεση *Béguelin*.
- (20) Σύγκρινε από την άποψη αυτή τις προαναφερθείσες στην υποσημείωση 11 αποφάσεις στις υποθέσεις *Bagnasco* και *Wouters*.
- (21) Βλέπε την υπόθεση T-141/89, *Tréfileurope*, Συλλογή 1995 σ. II-791, την υπόθεση T-29/92, *Vereniging van Samenwerkende Prijsregelende Organisaties in de Bouwnijverheid (SPO)*, Συλλογή 1995 σ. II-289, όσον αφορά τις εξαγωγές και την απόφαση της Επιτροπής στην υπόθεση *Volkswagen (II)* (EE L 262 της 2.10.2001, σ. 14).
- (22) Βλέπε την υπόθεση 71/74, *Frubo*, σκέψη 38, Συλλογή 1975 σ. 563, τις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 209/78 και λοιποί, *Van Landewyck*, σκέψη 172, Συλλογή 1980 σ. 3125, την υπόθεση T-61/89, *Dansk Pelsdyravlver Forening*, σκέψη 143, Συλλογή 1992 σ. II-1931, και την υπόθεση T-65/89, *BPB Industries* και *British Gypsum*, σκέψη 135, Συλλογή 1993 σ. II-389.
- (23) Βλέπε την υπόθεση T-86/95, *Compagnie Générale Maritime* και λοιποί, τη σκέψη 148, Συλλογή 2002 σ. II-1011, και τη σκέψη 202 της προαναφερθείσας στην υποσημείωση 12 απόφασης στην υπόθεση *Compagnie Maritime Belge*.
- (24) Βλέπε την υπόθεση 123/83, *BNIC/Clair*, σκέψη 29, Συλλογή 1985 σ. 391.
- (25) Βλέπε την απόφαση της Επιτροπής στην υπόθεση *Zanussi*, EE L 322 της 16.11.1978, σ. 36, σημείο 11.
- (26) Βλέπε την υπόθεση 31/85, *ETA Fabrique d'Ebauches*, σκέψεις 12 και 13, Συλλογή 1985 σ. 3933.
- (27) Βλέπε τις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-241/91 P και C-242/91 P, *RTE (Magill)*, σκέψη 70, Συλλογή 1995 σ. I-743, και την υπόθεση 107/82, *AEG*, σκέψη 60, Συλλογή 1983 σ. 3151.
- (28) Βλέπε τη σκέψη 60 της προαναφερθείσας στην προηγούμενη υποσημείωση απόφασης στην υπόθεση *AEG*.
- (29) Βλέπε την υπόθεση 5/69, *Völk*, σκέψη 7, Συλλογή 1969 σ. 295.
- (30) Βλέπε για παράδειγμα τη σκέψη 17 της προαναφερθείσας στην υποσημείωση 20 απόφασης στην υπόθεση *Javico* και τη σκέψη 138 της προαναφερθείσας στην υποσημείωση 23 απόφασης στην υπόθεση *BPB Industries* και *British Gypsum*.
- (31) Βλέπε τη σκέψη 138 της προαναφερθείσας στην υποσημείωση 23 απόφασης *BPB Industries* και *British Gypsum*.
- (32) Βλέπε για παράδειγμα τις σκέψεις 9 και 10 της προαναφερθείσας στην υποσημείωση 17 απόφασης στην υπόθεση *Miller* και τη σκέψη 58 της προαναφερθείσας στην υποσημείωση 28 απόφασης στην υπόθεση *AEG*.
- (33) Βλέπε τις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 100/80 και λοιποί, *Musique Diffusion Française*, σκέψη 86, Συλλογή 1983 σ. 1825. Στην υπόθεση αυτή, τα σχετικά προϊόντα αντιπροσώπευαν μόλις το 3 % των πωλήσεων στις ενδιαφερόμενες εθνικές αγορές. Το Δικαστήριο έκρινε ότι οι συμφωνίες που εμποδίζουν τις εισαγωγές ήταν ικανές να επηρεάσουν αισθητά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών λόγω του υψηλού κύκλου εργασιών των μερών και της σχετικής θέσης στην αγορά των προϊόντων αυτών σε σύγκριση με εκείνη των προϊόντων των ανταγωνιστών προμηθευτών.
- (34) Βλέπε τις σκέψεις 179 και 231 της προαναφερθείσας στην υποσημείωση 17 απόφασης στην υπόθεση *Volkswagen* και την υπόθεση T-213/00, *CMA CGM* και λοιποί, σκέψεις 219 και 220, Συλλογή 2003.
- (35) Βλέπε την υπόθεση T-7/93, *Langnese-Iglo*, σκέψη 120, Συλλογή 1995 σ. II-1533.
- (36) Βλέπε τις σκέψεις 140 και 141 της προαναφερθείσας στην υποσημείωση 5 απόφασης στην υπόθεση *Vereniging van Groothandelaren in Bloemenkweekrijproducten*.
- (37) Βλέπε την ανακοίνωση της Επιτροπής για τις συμφωνίες ήσσονος σημασίας οι οποίες δεν περιορίζουν σημαντικά τον ανταγωνισμό σύμφωνα με το άρθρο 81 παράγραφος 1 της Συνθήκης, EE C 368 της 22.12.2001, σ. 13, παράγραφος 3.
- (38) EE L 107 της 30.04.1996, σ. 4. Από την 1.1.2005, η σύσταση αυτή θα αντικατασταθεί από τη σύσταση της Επιτροπής σχετικά με τον ορισμό των πολύ μικρών, των μικρών και των μεσαίων επιχειρήσεων (EE L 124 της 20.5.2003, σ. 36).
- (39) Ο όρος «ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις» περιλαμβάνει τις συνδεδεμένες επιχειρήσεις όπως ορίζονται στην παράγραφο 12.2 της ανακοίνωσης της Επιτροπής για τις συμφωνίες ήσσονος σημασίας που δεν περιορίζουν αισθητά τον ανταγωνισμό μεταξύ κρατών μελών κατά την έννοια του άρθρου 81 παράγραφος 1 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (EE C 368 της 9.12.1997, σ. 13).
- (40) Βλέπε προηγούμενη υποσημείωση.
- (41) Για τον προσδιορισμό της σχετικής αγοράς πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ανακοίνωση για τον ορισμό της σχετικής αγοράς για τους σκοπούς του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού (EE C 372 της 9.12.1997, σ. 5).
- (42) Βλέπε επίσης παράγραφο 14 ανωτέρω.
- (43) Βλέπε τη σκέψη 8 της προαναφερθείσας στην υποσημείωση 16 απόφασης στην υπόθεση *Kerpen & Kerpen*. Πρέπει να σημειωθεί ότι το Δικαστήριο δεν αναφέρεται στο μερίδιο αγοράς αλλά στο μερίδιο των γαλλικών εξαγωγών και στους όγκους των σχετικών προϊόντων.
- (44) Βλέπε για παράδειγμα την προαναφερθείσα στην υποσημείωση 17 απόφαση *Volkswagen* και υπόθεση T-175/95, *BASF Coatings*, Συλλογή 1999 σ. II-1581. Για την περίπτωση οριζόντιας συμφωνίας που εμποδίζει το παράλληλο εμπόριο βλέπε τις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 96/82 και λοιποί, *IAZ International*, σκέψη 27, Συλλογή 1983 σ. 3369.
- (45) Βλέπε για παράδειγμα την υπόθεση T-142/89, *Usines Gustave Boël*, σκέψη 102, Συλλογή 1995 σ. II-867.
- (46) Οι συμφωνίες οριζόντιας συνεργασίας αναλύονται στις κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής για την εφαρμογή του άρθρου 81 της Συνθήκης ΕΚ στις συμφωνίες οριζόντιας συνεργασίας (EE C 3 της 6.1.2001, σ. 2). Αυτές οι κατευθυντήριες γραμμές εξετάζουν την εκτίμηση των διαφόρων ειδών συμφωνιών με βάση τους κανόνες του ανταγωνισμού, αλλά όχι το θέμα της επίδρασης των συμφωνιών στο εμπόριο.
- (47) Βλέπε τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 139/2004 του Συμβουλίου για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων (EE L 24 της 29.1.2004, σ. 13).
- (48) Η ανακοίνωση της Επιτροπής για την έννοια της λειτουργικά αυτόνομης κοινής επιχείρησης βάσει του κανονισμού για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων (EE C 66 της 2.3.1998, σ. 1) ορίζει το πεδίο εφαρμογής της έννοιας αυτής.

- (49) Βλέπε την απόφαση της Επιτροπής στην υπόθεση *Ford/Volkswagen*, (EE L 20 της 28.1.1993, σ. 14).
- (50) Βλέπε τη σκέψη 146 της προαναφερθείσας στην υποσημείωση 24 απόφασης στην υπόθεση *Compagnie Générale Maritime*.
- (51) Βλέπε τις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 43/82 και 63/82, *VBVB* και *VBBB*, σκέψη 9, Συλλογή 1984 σ. 19.
- (52) Βλέπε την υπόθεση T-66/89, *Publishers Association*, Συλλογή 1992 σ. II-1995.
- (53) Βλέπε την προαναφερθείσα στην υποσημείωση 4 απόφαση στην υπόθεση *Commercial Solvents*, τη σκέψη 125 της προαναφερθείσας στην υποσημείωση 8 απόφασης στην υπόθεση *Hoffmann-La Roche* και την προαναφερθείσα στην υποσημείωση 27 απόφαση στην υπόθεση *RTE* και *ΓΡ*, καθώς και την υπόθεση 6/72, *Continental Can*, σκέψη 16, Συλλογή 1973 σ. 215 και την υπόθεση 27/76, *United Brands*, σκέψεις 197 έως 203, Συλλογή 1978 σ. 207.
- (54) Βλέπε τις σκέψεις 32 και 33 της προαναφερθείσας στην υποσημείωση 4 απόφασης *Commercial Solvents*.
- (55) Σύμφωνα με την πάγια νομολογία, η δεσπόζουσα θέση είναι μια θέση οικονομικής ισχύος που κατέχει μια επιχείρηση και η οποία της επιτρέπει να εμποδίζει τη διατήρηση πραγματικού ανταγωνισμού στην οικεία αγορά, παρέχοντάς της τη δυνατότητα να ενεργεί σε ουσιαστικό βαθμό ανεξάρτητα από τους ανταγωνιστές και τους πελάτες της και, τελικά, από τους ίδιους τους καταναλωτές. Βλέπε για παράδειγμα τη σκέψη 38 της απόφασης στην προαναφερθείσα στην υποσημείωση 10 απόφασης στην υπόθεση *Hoffmann-La Roche*.
- (56) Για ένα πρόσφατο παράδειγμα βλέπε τη σκέψη 95 της προαναφερθείσας στην υποσημείωση 11 απόφασης στην υπόθεση *Wouters*.
- (57) Βλέπε για παράδειγμα την υπόθεση 246/86, *Belasco*, σκέψεις 32-38, Συλλογή 1989 σ. 2171.
- (58) Βλέπε τη σκέψη 34 της προαναφερθείσας στην προηγούμενη υποσημείωση απόφασης *Belasco* και τις πιο πρόσφατες συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-202/98 και λοιποί, *British Sugar*, σκέψη 79, Συλλογή 2001 σ. II-2035. Αντίθετα, αυτό δεν συμβαίνει όταν δεν είναι πιθανό ότι η αγορά θα επηρεαστεί από τις εισαγωγές, βλέπε τη σκέψη 51 της προαναφερθείσας στην υποσημείωση 11 απόφασης *Bagnasco*.
- (59) Εγγυήσεις για το άνοιγμα πίστωσης σε αλληλόχρεο λογαριασμό.
- (60) Βλέπε την προαναφερθείσα στην υποσημείωση 11 απόφαση στην υπόθεση *Bagnasco*.
- (61) Βλέπε την υπόθεση 45/85, *Verband der Sachversicherer*, σκέψη 50, Συλλογή 1987 σ. 405, και την υπόθεση C-7/95 P, *John Deere*, Συλλογή 1998 σ. I-3111. Βλέπε επίσης τη σκέψη 172 της προαναφερθείσας στην υποσημείωση 23 απόφασης στην υπόθεση *Van Landewyck*, στην οποία το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι η συμφωνία περιόριζε αισθητά τα κίνητρα για την πώληση εισαγόμενων προϊόντων.
- (62) Βλέπε την προαναφερθείσα στην υποσημείωση 16 απόφαση στην υπόθεση *Stichting Sigarettenindustrie*, σκέψεις 49 και 50.
- (63) Βλέπε την υπόθεση T-22/97, *Kesko*, σκέψη 109, Συλλογή 1999 σ. II-3775.
- (64) Βλέπε για παράδειγμα την υπόθεση T-65/98, *Van den Bergh Foods*, Συλλογή 2003, σ. II-... , και την προαναφερθείσα στην υποσημείωση 36 απόφαση στην υπόθεση *Langnese-Iglo*, σκέψη 120.
- (65) Βλέπε για παράδειγμα την απόφαση της 7.12. 2000 στην υπόθεση C-214/99, *Neste*, Συλλογή 2000 σ. I-11121.
- (66) Βλέπε την απόφαση της 28.2.1991 στην υπόθεση C-234/89, *Delimitis*, Συλλογή 1991 σ. I-935.
- (67) Βλέπε την προαναφερθείσα στην υποσημείωση 36 απόφαση *Langnese-Iglo*.
- (68) Βλέπε για παράδειγμα την προαναφερθείσα στην υποσημείωση 22 απόφαση της Επιτροπής στην υπόθεση *Volkswagen (II)*, σημεία 81 και επόμενα.
- (69) Βλέπε τις σκέψεις 177 έως 181 της προαναφερθείσας στην υποσημείωση 14 απόφασης στην υπόθεση *SCK* και *FNK*.
- (70) Σχετικά με την έννοια αυτή βλέπε την προαναφερθείσα στην υποσημείωση 11 απόφαση στην υπόθεση *Ambulanz Glöckner*, σκέψη 38, την υπόθεση C-179/90, *Merci convenzionali porto di Genova*, Συλλογή 1991 σ. I-5889, και την υπόθεση C-242/95, *GT-Link*, Συλλογή 1997 σ. I-4449.
- (71) Βλέπε την προαναφερθείσα στην υποσημείωση 23 απόφαση στην υπόθεση *BPB Industries* και *British Gypsum*.
- (72) Βλέπε την υπόθεση 322/81, *Nederlandse Banden Industrie Michelin*, Συλλογή 1983 σ. 3461.
- (73) Βλέπε την υπόθεση 61/80, *Coöperative Stremsel- en Kleurselfabriek*, σκέψη 15, Συλλογή 1981 σ. 851.
- (74) Βλέπε την προαναφερθείσα στην υποσημείωση 18 απόφαση στην υπόθεση *Irish Sugar*, σκέψη 169.
- (75) Βλέπε τη σκέψη 70 της προαναφερθείσας στην υποσημείωση 28 απόφασης *RTE (Magill)*.
- (76) Βλέπε την προαναφερθείσα στην υποσημείωση 18 απόφαση στην υπόθεση *Irish Sugar*.
- (77) Βλέπε για παράδειγμα την προαναφερθείσα στην υποσημείωση 70 παραπομπή στη νομολογία.
- (78) Βλέπε την υπόθεση 28/77, *Terea*, σκέψη 48, Συλλογή 1978 σ. 1391, και τη σκέψη 16 της προαναφερθείσας στην υποσημείωση 53 απόφασης στην υπόθεση *Continental Can*.
- (79) Βλέπε τις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-89/85 και λοιποί, *Ahlström Osakeyhtiö (Woodpulp)*, σκέψη 16, Συλλογή 1988 σ. 651.
- (80) Βλέπε την υπόθεση T-102/96, *Gencor*, Συλλογή 1999 σ. II-879, στην οποία το κριτήριο του επηρεασμού του εμπορίου εφαρμόζεται στις συγχωνεύσεις.
- (81) Βλέπε τη σκέψη 19 της προαναφερθείσας στην υποσημείωση 20 απόφασης στην υπόθεση *Javico*.
- (82) Βλέπε την υπόθεση 51/75, *EMI/CBS*, σκέψεις 28 και 29, Συλλογή 1976 σ. 811.
- (83) Βλέπε την απόφαση της Επιτροπής στην υπόθεση *Siemens/Fanuc*, EE L 376 της 18.12.1985, σ. 29.
- (84) Βλέπε τις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 29/83 και 30/83, *CRAM* και *Rheinzinc*, Συλλογή 1984 σ. 1679, και τις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 40/73 και λοιποί, *Suiker Unie*, σκέψεις 564 και 580, Συλλογή 1975 σ. 1663.
- (85) Βλέπε τη σκέψη 22 της προαναφερθείσας στην υποσημείωση 20 απόφαση στην υπόθεση *Javico*.
- (86) Βλέπε την προαναφερθείσα στην υποσημείωση 13 απόφαση στην υπόθεση *Compagnie maritime belge*.
- (87) Βλέπε την προαναφερθείσα στην υποσημείωση 20 απόφαση *Javico*.
- (88) Βλέπε τις σκέψεις 24 έως 26 της προαναφερθείσας στην υποσημείωση 20 απόφασης στην υπόθεση *Javico*.